

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
DIPLOMSKI STUDIJ PSIHOLOGIJE

KARMEN VUČETIĆ

SAMOPOŠTOVANJE KAO MODERATOR
SLIČNOSTI PAROVA U CRTAMA TAMNE TRIJADE

DIPLOMSKI RAD

RIJEKA, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
DIPLOMSKI STUDIJ PSIHOLOGIJE

KARMEN VUČETIĆ

SAMOPOŠTOVANJE KAO MODERATOR
SLIČNOSTI PAROVA U CRTAMA TAMNE TRIJADE

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: prof. dr. sc. JASNA HUDEK - KNEŽEVIĆ

RIJEKA, 2018.

IZJAVA

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad izradila samostalno, znanjem stečenim na Odsjeku za psihologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, služeći se navedenim izvorima podataka i uz stručno vodstvo mentorice prof. dr. sc. Jasne Hudek – Knežević.

U Rijeci, 2018. godine.

SAŽETAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati asortativnost/disortativnost parova u crtama tamne trijade i samopoštovanju te mehanizam inicijalnog uparivanja nasuprot konvergenciji odnosno mehanizam aktivnog uparivanja nasuprot socijalnoj homogamiji koji djeluju u podlozi asortativnog uparivanja. Ispitani su i prediktorski i moderatorski efekti samopoštovanja na disortativnost parova u crtama tamne trijade i povezanost visine crte tamne trijade i indeksa disortativnosti. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 205 romantičnih parova. Zadatak ispitanika bio je ispuniti skup upitnika samoprocjene crta tamne trijade i samopoštovanja. Rezultati su pokazali da postoji umjereno asortativno uparivanje u crtama tamne trijade i samopoštovanju. Također, potvrđeno je djelovanje mehanizama inicijalnog i aktivnog uparivanja, odnosno da su parovi slični od samog početka te da su partnera odabrali aktivno, sukladno vlastitim preferencijama. Regresijskim analizama utvrđeno je kako samopoštovanje muškaraca uspješnije predičira disortativnost u crtama tamne trijade od samopoštovanja žena – visoko samopoštovanje muškaraca predičira disortativnost u narcizmu i makijavelizmu, a nisko samopoštovanje žena predičira samo disortativnost u narcizmu. Također, dobiveno je da disortativnost u psihopatiji raste što su žene nižeg, a njihovi partneri višeg samopoštovanja, odnosno ne mijenja se značajno kada je samopoštovanje žena više, neovisno o razini samopoštovanja muškaraca. Posljednji nalaz vezan je za visinu crte tamne trijade i indeksa disortativnosti – dobivena je viša disortativnost parova u narcizmu, makijavelizmu i psihopatiji što je izraženost te crte viša kod muškaraca, a manja je disortativnost parova što je više izražena crta psihopatije kod žena.

Ključne riječi: asortativno uparivanje, disortativno uparivanje, tamna trijada, samopoštovanje, inicijalno uparivanje, aktivno uparivanje

ABSTRACT

The aim of this study was to assess assortative/dissortative mating of couples for Dark Triad traits and self-esteem and to test hypotheses regarding initial assortment versus convergence, and active assortment versus social homogamy. We tested predictor and moderator effects of self-esteem on disortative mating of couples for Dark Triad traits and relationship between Dark Triad traits and self-esteem and index of dissortment. A sample of 205 romantic couples completed series of questionnaires regarding Dark Triad traits and self-esteem. Results showed moderate assortative mating for Dark Triad and self-esteem. It was due to the initial assortment mechanism and the active assortment mechanism, which suggests that couples were similar since the beginning of the relationship and they actively choose their partners due to personal preference. Regression analyses showed that men's self-esteem was better at predicting dissortment for Dark Triad traits than women's self-esteem – men's higher self-esteem predicted dissortment in narcissism and Machiavellianism while women's lower self-esteem predicted dissortment only in narcissism. Significant moderator effects of self-esteem on similarity in psychopathy were found – dissortment in psychopathy increased when women have lower self-esteem and when men have higher self-esteem, while such an effect wasn't found in women had higher self-esteem regardless of men's self-esteem. Positive correlations were found between Dark Triad traits and indices of dissortment – men's high narcissism, Machiavellianism and psychopathy positively correlated with index of dissortment, while woman's high psychopathy was negatively correlated with index of dissortment.

Key words: assortative mating, dissortative mating, Dark Triad, self-esteem, initial assortment, active assortment

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. ASORTATIVNO UPARIVANJE	1
1.1.1. INICIJALNO UPARIVANJE / USLIČNJAVANJE	2
1.1.2. AKTIVNO UPARIVANJE / SOCIJALNA HOMOGAMIJA.....	4
1.2. TAMNA TRIJADA.....	4
1.2.1. NARCIZAM	5
1.2.2. MAKIJAVELIZAM	6
1.2.3. PSIHO PATIJA	7
1.2.4. ASORTATIVNO UPARIVANJE U CRTAMA TAMNE TRIJADE	7
1.3. SAMOPOŠTOVANJE.....	9
1.3.1. ASORTATIVNO UPARIVANJE U SAMOPOŠTOVANJU	11
1.4. PROBLEMI	13
1.5. HIPOTEZE.....	13
2. METODA	14
2.1. ISPITANICI.....	14
2.2. INSTRUMENTARIJ.....	14
2.3. POSTUPAK.....	16
3. REZULTATI.....	17
4. DISKUSIJA.....	24
4.1. POSTOJI LI ASORTATIVNO ILI DISORTATIVNO UPARIVANJE MEĐU ROMANTIČNIM PARTNERIMA U CRTAMA TAMNE TRIJADE I SAMOPOŠTOVANJU?	24
4.2. DOLAZI LI KOD ROMANTIČNIH PARTNERA DO INICIJALNOG UPARIVANJA ILI KONVERGENCIJE U CRTAMA TAMNE TRIJADE I SAMOPOŠTOVANJU?.....	25
4.3. DOLAZI LI KOD ROMANTIČNIH PARTNERA DO AKTIVNOG UPARIVANJA ILI UPARIVANJA ZBOG SOCIJALNE HOMOGAMIJE U CRTAMA TAMNE TRIJADE I SAMOPOŠTOVANJU?	27
4.4. PREDICIRA LI SAMOPOŠTOVANJE MUŠKARACA I ŽENA DISORTATIVNOST U CRTAMA TAMNE TRIJADE I MODERIRA LI SAMOPOŠTOVANJE DISORTATIVNOST U CRTAMA TAMNE TRIJADE MEĐU ROMANTIČNIM PARTNERIMA?	28
4.5. POSTOJI LI POVEZANOST IZMEĐU RAZINE CRTE TAMNE TRIJADE I SAMOPOŠTOVANJA I INDEKSA DISORTATIVNOSTI?	30
4.6. IMPLIKACIJE I METODOLOŠKI NEDOSTACI.....	32
5. ZAKLJUČAK.....	33
6. LITERATURA.....	34

1. UVOD

1.1. ASORTATIVNO UPARIVANJE

Koji je razlog uparivanja romantičnih partnera? Kako objasniti sličnosti i različitosti u njihovim karakteristikama? Koji su mehanizmi u podlozi asortativnog uparivanja?

Istraživanja se najčešće usmjeravaju na pozitivno uparivanje - stupanj sličnosti ili negativno uparivanje - stupanj komplementarnosti karakteristika partnera (Buss, 1984). Asortativno uparivanje podrazumijeva da će se partneri uparivati temeljem sličnosti, a disortativno uparivanje da će uparivati temeljem različitosti karakteristika partnera (Watson, Beer, McDade - Montez, 2014). Asortativno uparivanje je neslučajno uparivanje pojedinaca temeljeno na sličnosti u jednoj ili više karakteristika (Buss, 1984). Rezultati istraživanja potvrđuju kako ljudi iskazuju preferenciju prema osobama koje su im slične, neovisno radi li se o romantičnom partneru ili prijateljima. Čini se da je razlog tomu bolja komunikacija i učestalije slaganje u stavovima (Thiessen, Young i Delgado, 1997). Sličnost partnera može dugoročno doprinijeti skladnijim odnosima, boljem razvoju veze i većem zadovoljstvu odnosom s partnerom (Kardum, Hudek-Knežević, Gračanin i Mehić, 2017b).

Najsnažnije asortativno uparivanje pronađeno je za dob ($r = .47 - .86$) (Buss, 1984; Verbakel i Kalmijn, 2014; Watson i sur., 2004), stavove i vrijednosti vezane za politiku ($r = .63$) i religiju ($r = .75$) (Luo i Klohnen, 2005; Nagoshi, Johnson i Honbo, 1992; Watson i sur., 2004). Umjereno asortativno uparivanje dobiveno je za razinu obrazovanja ($r = .43 - .45$), kognitivne sposobnosti ($r = .20 - .34$) i inteligenciju ($r = .33$) (Bouchard i McGue, 1981; Buss, 1984; Krueger, Moffitt, Caspi, Bleske i Silva, 1998; Phillips, Fulker, Carey i Nagoshi, 1988; Watson i sur., 2004;). Niska je razina sličnosti partnera pronađena u osobinama ličnosti, emocionalnosti i privrženosti ($r = .17 - .26$) (Buss, 1984; Lykken i Tellengen, 1993; Watson i sur., 2004). Postoje dokazi koji idu u prilog pozitivnom uparivanju u manje poželjnim karakteristikama, primjerice u antisocijalnom ponašanju ($r = .32$) (Du Fort, Boothroyd, Bland, Newman i Kakuma, 2002; Krueger i sur., 1998), narcizmu ($r = .20$) i makijavelizmu ($r = .40$) (Kardum, Hudek – Knežević, Schmitt i Čović, 2017a) i psihopatiji ($r = .32$) (Savard, Sabourin i Lussier, 2011).

Pozitivno uparivanje za karakteristike poput inteligencije, stavova, interesa, osobina ličnosti u konačnici doprinosi većem zadovoljstvu kvalitetom veze (Luo i Klohnen, 2005). Sličnost partnera doprinosi većem zadovoljstvu u vezi od komplementarnosti zato što poboljšava funkcionalnost veze i smanjuje konflikte u svakodnevnom životu - partneri na sličan način emocionalno reaguju (Dyrenforth, Kashy, Donnellan i Lucas, 2010).

U podlozi pozitivnog uparivanja djeluje mehanizam inicijalnog uparivanja nasuprot mehanizmu konvergencije odnosno mehanizam aktivnog uparivanja nasuprot mehanizmu socijalne homogamije. Inicijalno uparivanje je uparivanje s pojedincima koji su nam već na početku veze po određenim karakteristikama slični (Buss, 1984), a mehanizam konvergencije podrazumijeva tendenciju partnera da postaju sve sličnijima protokom vremena (Watson i sur., 2004). Aktivno uparivanje odnosi se na činjenicu da ljudi iskazuju preferenciju za stupanje u romantične odnose s partnerima koji su im slični u određenoj karakteristici (Luo i Klohnen, 2005; Watson i sur., 2004). Mehanizam socijalne homogamije nudi alternativno objašnjenje, pretpostavka jest da su partneri već donekle slični pri upoznavanju tj. partnerska sličnost je posljedica pasivnih, indirektnih utjecaja zbog socijalne homogamije odnosno dijeljene socijalne okoline, socijalnog podrijetla i socioekonomskog statusa (Watson i sur., 2014; Luo i Klohnen, 2005).

1. 1. 1. INICIJALNO UPARIVANJE / USLIČNJAVANJE

Brojna su istraživanja potvrdila da se parovi uparuju po dobi i obrazovanju putem inicijalnog uparivanja (Buss, 1984; Bleske-Reчек, Remiker i Baker, 2009; Humbad, Donnellan, Jacono, McGue i Burt, 2010). Korelacije su umjerene do visoke za dob ($r = .77$) i razinu obrazovanja partnera ($r = .45$) (Watson i sur., 2004). Bleske-Reчек i suradnici (2009) dobili su rezultate koji ukazuju na inicijalno uparivanje u religioznosti, političkim uvjerenjima i tjelesnoj privlačnosti kod parova koji su u vezi prosječnog trajanja 18 mjeseci. Gonzaga, Carter i Galen Buckwalter (2010) predlažu da oba mehanizma, inicijalno uparivanje i usličnjavanje, djeluju na uparivanje parova, no svaki u svojoj domeni odnosno kriteriju uparivanja. Gonzaga, Campos i Bradbury (2007) su pokazali da je konvergencija u osobinama ličnosti i emocionalnom iskustvu povezana sa zadovoljstvom bračnom zajednicom. Postoji mogućnost da pojedinci s izraženim poželjnim

karakteristikama imaju moć i prednost pri biranju partnera, a pretpostavka je da će odabrati one koji su im slični u navedenoj poželjnoj karakteristici. Primjerice, visoka ugodnost je izrazito poželjna osobina partnera u dugoročnim vezama pa će, sukladno tome, osobe koje su niže na ugodnosti imati manje izbora jer će najprije biti odabrane one osobe koje imaju izraženu crtu ugodnosti (Botwin, Buss i Shackelford, 1997; De Raad, Doddema-Winsemius, 1992).

Rezultati istraživanja mehanizma konvergencije nisu konzistentni te se i dalje traga za objašnjenjem (Watson i sur., 2014). Istraživanje s parovima na početku veze / braka pokazalo je kako već tada postoji određena sličnost u stavovima i osobinama ličnosti (Luo i Klohnen, 2005; Watson i sur., 2004). Rezultati istraživanja Humbada i suradnika (2010) pokazali su kako dolazi do konvergencije u agresivnosti između partnera ($r = .15$), ali za ostale osobine ličnosti duljina veze nije bila značajni moderator sličnosti parova. Caspi, Herbener i Ozer (1992) svojim su rezultatima ukazali da se sličnost partnera nije povećala niti nakon 20 godina veze, u usporedbi s prvim mjerenjem. Buss (1984) svojim istraživanjima čak ukazuje na činjenicu da parovi s protokom vremena postaju sve manje slični (divergencija). Konkretnije, parovi postaju sve manje slični u svadljivosti, proračunatosti, skromnosti, odgovornosti, sklonosti socijalizaciji, samokontroli, toleraciji, autonomiji, emocionalnom pouzdanju i makijavelizmu. Moguće je kako do usličnjavanja dolazi u karakteristikama koje su pokazuju veću tendenciju promjeni - poput stavova i vrijednosti za razliku od osobina ličnosti koje je vrlo teško ili nemoguće promijeniti (Luo i Klohnen, 2005). Gonzaga i suradnici (2010) su proveli istraživanje u kojem su ispravili važne metodološke nedostatke pri ispitivanju konvergencije – zanemarivanje efekta konvergencije na početku veze i nedostatak ispitivanja inicijalne razine mjerene karakteristike prije stupanja u romantičnu vezu. U njihovom su istraživanju osobine ličnosti, emocionalno iskustvo i interesi mjereni prije početka veze i dva puta nakon stupanja u brak, što je bilo moguće budući da su se parovi upoznali putem online servisa za upoznavanje partnera. Rezultati su pokazali kako postoji asortativno uparivanje, ali ne i usličnjavanje – potvrdili su postojanje inicijalnog uparivanja za osobine ličnosti.

1. 1. 2. AKTIVNO UPARIVANJE / SOCIJALNA HOMOGAMIJA

Rezultati istraživanja uglavnom idu u prilog mehanizmu aktivnog uparivanja nasuprot mehanizmu socijalne homogamije. Partneri iskazuju visoku sličnost u religioznosti ($r = .75$) i političkom konzervatizmu ($r = .63$) (Watson i sur., 2004) te tradicionalizmu ($r = .49$) (Humbad i sur., 2010). Također, rezultati uglavnom ukazuju da se parovi uparuju u inteligenciji putem aktivnog uparivanja. Smatra se kako je u podlozi sličnost u razini kognitivnih sposobnosti koja rezultira sličnošću u inteligenciji (Watson i sur., 2004). Neki rezultati upućuju da aktivno uparivanje u osobinama ličnosti koje ne mora biti specifično za osobinu – primjerice dobivena je snažnija povezanost između ugodnosti i savjesnosti jednog partnera s neuroticizmom drugog partnera od povezanosti neuroticizma oba partnera (Watson i sur., 2004). Dob i stupanj obrazovanja glavne su demografske varijable koje treba uzeti u obzir kao izvor informacija pri analizi asortativnog uparivanja putem mehanizma socijalne homogamije (Watson i sur., 2014). Teoretski, veća je vjerojatnost upoznavanja i uparivanja s partnerom ukoliko imamo zajednički socijalni kontekst ili dijelimo karakteristike poput dobi, obrazovanja, etničkog podrijetla, zanimanja ili religijskog opredjeljenja. Istraživanja ovu činjenicu generalno ne potvrđuju - prvenstveno zato što, unatoč određenim sličnostima koje su posljedica dijeljene okoline, razlike u osobinama ličnosti, vrijednostima i stavovima i dalje postoje (Luo i Klohn, 2005).

Iz dosad navedenog vidljivo je kako je uparivanje moguće, između ostaloga, u osobinama ličnosti, stavovima i vrijednostima. Budući da ne postoje sustavna istraživanja koja se bave ovom tematikom, u posljednje se vrijeme sve više pažnje posvećuje ispitivanju socijalno nepoželjnih karakteristika ličnosti – crta tamne trijade i uparivanju u tim karakteristikama.

1. 2. TAMNA TRIJADA

Tamna trijada uključuje tri socijalno nepoželjne crte ličnosti – subkliničku psihopatiju, makijavelizam i subklinički narcizam (Paulhus i Williams, 2002). Iako se radi o odvojenim konstruktima, dio njihovih karakteristika se preklapa – primjerice emocionalna hladnoća, istaknuta dvoličnost, agresivnost, sklonost samopromociji, interpersonalna hladnoća i manipulativnost, dominantno ponašanje, neodoljivi šarm i niska ugodnost (Jonason, Lyons i

Blanchard, 2015; Jonason, Webster, Schmitt, Li i Crysel, 2012; Jones i Figueredo, 2013; Jones i Paulhus, 2011; Paulhus i Williams, 2002;). Što se tiče istraživanja povezanosti crta tamne trijade s crtama petofaktorskog modela ličnosti, istraživanja uglavnom ukazuju na negativnu povezanost sa savjesnošću i ugodnošću, a nisko pozitivnu s ekstraverzijom, neuroticizmom i otvorennošću za iskustva (Jonason, Li i Buss, 2010a; Jonason, Li i Teicher, 2010b; Jonason i Webster, 2010; O'Boyle, Forsyth, Banks, Story i White, 2015; Paulhus i Williams, 2002;).

Od mjernih instrumenata, kao mjera subkliničkog narcizma najčešće s koristi Upitnik narcističke ličnosti (NPI; Raskin i Terry, 1988), kao mjera subkliničke psihopatije koristi se Skala samoprocjene psihopatije (SRP-III; Paulhus, Hemphill i Hare, 2012), a za mjerenje makijavelizma najčešće se koristi Upitnik makijavelizma (MACH-IV; Christie i Geis, 1970). Postoje mjere koje uključuju sva tri konstrukta tamne trijade, primjerice Prljavih dvanaest (Dirty dozen; Jonason i Webster, 2010) ili Kratka tamna trijada (Short dark Triad - SD3; Jones i Paulhus, 2014).

Interkorelacije ovih konstrukata su niske do umjerene, najveća korelacija je između narcizma i psihopatije ($r = .48 - .50, p < .001$), zatim između psihopatije i makijavelizma ($r = .31 - .48, p < .001$) te naposljetku između makijavelizma i narcizma ($r = .25 - .31, p < .001$) (Kardum i sur., 2017a; Paulhus i Williams, 2002).

1. 2. 1. NARCIZAM

Konstrukt narcizma uključuje grandiozan osjećaj vlastite važnosti, egzibicionizam, izraženi self-fokus, preokupiranost fantazijama o vlastitom uspjehu i moći, osjećaj prava (eng. entitlement), idealiziranje ili obezvrijeđivanje drugih, tendencije ka iskorištavanju drugih s ciljem ostvarivanja vlastite dobiti i nedostatak empatije (Raskin i Hall, 1979). Samoregulacija ponašanja kod osoba s izraženom crtom narcizma uključuje strategije poput traženja divljenja, hvaljenja, pokazivanja materijalnih dobara i tendencija ka ostvarivanju odnosa s pojedincima na visokim pozicijama (Campbell i Foster, 2007). Također, pokazuju veću želju za moći i dominacijom te češće imaju nerestriktivne socioseksualne strategije i manje su predani partneru u romantičnim vezama (Campbell i Foster, 2002; Foster, Shrira i Campbell, 2006)

odnosno imaju nižu potrebu za intimnošću (Carroll, 1987). Nisko vrednuju brižljivost i prosocijalno ponašanje, pokazuju manju predanost i odanost partneru (Campbell, Rudich i Sedikides, 2002) te iskazuju manje empatije u interpersonalnim odnosima (Watson, Grisham, Trotter i Biderman, 1984). Narcisi imaju impulzivne tendencije, no one su i dalje funkcionalne i doprinose postizanju ciljeva – pogotovo u situacijama u kojima je važnija brzina reakcije od točnosti (Jones i Paulhus, 2011; Vazire i Funder, 2006). Skloni su internalno atribuirati uspjeh i eksternalno atribuirati neuspjeh, imaju ekstremno pozitivan stav o sebi i stavljaju sebe na prvo mjesto (egocentrizam) (Campbell, Reeder, Sedikides i Elliot, 2000). Njegov idealan partner jest upravo onaj koji svojim osobinama odgovara idealu narcisa – osoba koja njeguje instrumentalne vrijednosti, tjelesni izgled, cijeni materijalna dobra, visok status i slavu. Sukladno tome, divljenje od strane takvog partnera bit će vrijedno i cijenjeno, budući da nije dovoljno divljenje samo po sebi, već ono mora doći od relevantnog i vrijednog izvora. Treba uzeti u obzir da osobe s visokim narcizmom traže partnera koji će im pružiti samopoštovanje i status – kroz divljenje i veličanje osobina ili zbog vlastitih pozitivnih osobina koje će se reflektirati na partnera - narcisa ('partner - trofej'). Ne ističu se tjelesnim izgledom, odnosno nisu atraktivniji od osoba s nižim narcizmom, ali njihovo ponašanje i samopouzdanje prilaženje potencijalnim partnerima stvara iluziju da su atraktivniji te im povećava uspjeh (Campbell, Brunell i Finkel, 2006).

1. 2. 2. MAKIJAVELIZAM

Makijavelizam je definiran kao socijalna strategija koja uključuje manipuliranje drugim ljudima s ciljem ostvarivanja vlastitog dobitka, neovisno o šteti prouzročenoj drugima (Wilson, Near i Miller, 1996). Smatra se kako su svi ljudi sposobni manipulirati drugima do određene granice stoga se makijavelizam smatra kvantitativnom crtom, a ne kvalitativnom. Glavne karakteristike osoba koje postižu povišene rezultate na upitnicima makijavelizma su cinizam, neprincipijelnost i uvjerenje o manipulaciji kao legitimnoj metodi ostvarivanja osobne koristi odnosno ponašanje u skladu s tim uvjerenjem (Jones i Paulhus, 2009). Ostale karakteristike su emocionalna hladnoća, niska razina empatije, nedostatak emocija u interpersonalnim odnosima, negativni stavovi o ljudima i upitne moralne vrijednosti (Christie i Geis, 1970).

Makijavelizam nije značajno povezan s mjerama inteligencije, mjerama političke preferencije/ideologije, stavovima o rasi, željom za postignućem, specifičnom psihopatologijom; pozitivno je povezan s hostilnošću, a negativno sa socijalnom poželjnošću (Christie i Geis, 1970) i sa savjesnošću (Hare, 1991).

1. 2. 3. PSIHOPATIJA

Psihopatija je crta tamne trijade koju karakterizira impulzivnost, traženje uzbuđenja, nedostatak empatije i osjećaja krivnje, niska anksioznost, sklonost manipuliranju, grandioznost i emocionalni deficiti (Hare i sur., 1985). Disfunkcionalna impulzivnost često je prateća karakteristika psihopatije (Jones i Paulhus, 2011). Psihopatija je dobar prediktor antisocijalnog ponašanja na mjerama samoprocjene i ponašajnim mjerama (Paulhus i Williams, 2002). Psihopati iskazuju devijantno ponašanje i sklonost ignoriranju ili namjernom kršenju socijalni normi i pravila (Hare, 2001). U romantičnim odnosima skloni su varanju i promiskuitetnom ponašanju (Egan i Angus, 2004), nasilju u obitelji (Holtzworth-Munroe, Meehan, Herron, Rehman i Stuart, 2003) te pokazuju sklonost ponašanjima koja doprinose nezadovoljstvu i raskidu veze (Savard, Sabourin i Lussier, 2006). Psihopatija je blago pozitivno povezana s crtom ekstraverzije i otvorenosti za iskustva (Hare, 1991). U općoj populaciji ima samo 1% psihopata, a u zatvorskoj populaciji čak 25%. Psihopati najčešće reaguju indiferentnošću, iskazivanjem moći ili užitka odnosno zadovoljstva kada ih se upita o šteti ili bolu koji su prouzrokovali (Hare, 2001). Vrlo često se ponašaju antagonistički u interpersonalnim odnosima i ostavljaju negativan dojam (Rauthmann, 2012).

1. 2. 4. ASORTATIVNO UPARIVANJE U CRTAMA TAMNE TRIJADE

Asortativno uparivanje temeljeno na crtama tamne trijade nije sustavno istraženo, a rezultati postojećih istraživanja nisu konzistentni. Rezultati, s jedne strane, ukazuju na maladaptivne mehanizme funkcioniranja u romantičnim vezama zbog tendencije iskorištavanja partnera (Jonason i sur., 2010a), a s druge strane očekujemo pozitivno uparivanje zbog preferencije sličnosti partnera (Thiessen i sur., 1997). Konkretnije, čini se osobe s izraženim crtama tamne trijade potkrepljuju odstupajuća ponašanja u partnerskim odnosima (Jonason i sur., 2010a).

Vrlo je malo podataka dostupno o uparivanju osoba s izraženim crtama tamne trijade, tj. preferiraju li sebi slične partnere ili ne. Jonason i suradnici (2015) proveli su istraživanje o ulozi crta tamne trijade u odabiru partnera putem procjena privlačnosti glumaca u reklamama kao dugoročnog ili kratkoročnog partnera (eng. *Dating advertisement paradigm*). Rezultati su pokazali kako i muškarci i žene smatraju glumce s manje izraženim crtama tamne trijade prikladnima za bračne odnose, a glumce s više izraženim navedenim crtama prikladnima za kratkoročne avanture. Kod žena koje imaju izraženu crtu psihopatije pokazalo se kako pozitivnije procjenjuju muškarce s izraženom crtom psihopatije za kratkoročne avanture, ali i bračne odnose. Slični rezultati dobiveni su i za muškarce. Moguća objašnjenja povezana su s tipičnim ponašanjima osoba s izraženim crtama tamne trijade poput preferencije prema uzbudljivom i nestabilnom načinu života i sklonost rizičnim ponašanjima poput zloupotrebe droga i alkohola (Jonason, Koenig i Tost, 2010c; Jonason i sur., 2011;). Asortativnim uparivanjem u socijalno nepoželjnim karakteristikama može doći do značajnog povećanja genetskog varijabiliteta i heritabilnosti kroz akumulaciju tih karakteristika kroz generacije (Plomin, DeFries, Knopik i Neiderhiser, 2013). Važno je proučavati obiteljski kontekst u kojem odrastaju djeca kako bi bolje razumjeli i točnije procijenili utjecaj obiteljske okoline i karakteristika roditelja na odgoj i razvoj djece (Kardum i sur., 2017b; Luo i Klohnen, 2005). Homogena obiteljska okolina može rezultirati skladnim odnosima među članovima obitelji, budući da su slični u određenim karakteristikama, no s druge strane, u slučaju crta tamne trijade, heterogena bi obiteljska okolina mogla pružiti mnogo bolje uvjete za razvoj djece. Sklonost socijalno nepoželjnom ponašanju može biti posljedica naslijeđenih crta ličnosti, ali i naučeno ponašanje – primjerice, učenje nepoželjnog ponašanja po modelu kao posljedica izloženosti neprikladnom roditeljskom ponašanju (Luo i Klohnen, 2005). S druge strane, postoji mogućnost da je značajnije inicijalno uparivanje u stavovima i vrijednostima, a ne u osobinama ličnosti. Potencijalni razlog bi mogao biti što su stavovi i vrijednosti salijentniji u početnim fazama razvoja veze, a parovi koji se u njima razlikuju svjesno ostaju u takvim vezama unatoč tim razlikama. Stavovi i vrijednosti više utječu na način na koji se parovi odnose prema svakodnevnim životnim zadacima i odlukama od osobina ličnosti; sukladno tome veća je vjerojatnost da se upravo o njima razgovara u formativnim fazama romantičnog odnosa. Osobine ličnosti utječu posredno kroz stvaranje tipičnog načina reagiranja pojedinca u

svakodnevicu i u donošenju odluka, samim time manja je vjerojatnost da će utjecaj osobina ličnosti biti jasno vidljiv u početnim fazama odnosa. Moguće je da osobine ličnosti djeluju na formiranje stavova i vrijednosti te na taj način utječu na uparivanje, možemo pretpostaviti da će sličnije stavove imati osobe sličnih osobina ličnosti nego osobe vrlo različitih osobina ličnosti (Luo i Klohn, 2005).

Neka istraživanja upućuju na umjereno pozitivno uparivanje temeljem crta tamne trijade - pri čemu je ono najviše za makijavelizam ($r = .40$), slijedi za sve crte tamne trijade zajedno ($r = .30$), zatim za psihopatiju ($r = .26$), a najniže za narcizam ($r = .20$) (Kardum i sur., 2017a). Smith i suradnici (2014) u svom su istraživanju dobili negativnu povezanost među romantičnim partnerima za narcizam ($r = -.23$), a pozitivnu za psihopatiju ($r = .39$) i makijavelizam ($r = .28$), odnosno ukupno za crte tamne trijade ($r = .28$). Savard i suradnice (2011) su izvjestile o umjerenj povezanosti psihopatije kod partnera među mlađom populacijom parova.

1.3. SAMOPOŠTOVANJE

Samopoštovanje kao osjećaj, stav, percepcija prihvaćenosti od strane drugih, adaptacija – sve su to načini na koji različiti autori definiraju samopoštovanje. Samopoštovanje jedan od kompleksnijih konstrukata u psihologiji te se o njemu vrlo malo može sa sigurnošću tvrditi (Leary i MacDonald, 2003; Tafarodi i Swann Jr., 2001). James (1890) samopoštovanje definira kao samovrednovanje – omjer uspjeha u odnosu na očekivanja. Rosenberg (1965) samopoštovanje definira se kao pozitivan ili negativan stav prema sebi u cjelini, s čime se slaže i Coopersmith (1967) koji, uz stav prema sebi, dodaje i iskazivanje vlastite vrijednosti. Epstein (1985) smatra samopoštovanje temeljnom kognitivnom shemom za percepciju, iskustvo i motivaciju. Leary i Baumeister (2000) definiraju samopoštovanje kao subjektivnu procjenu pojedinca o vlastitoj vrijednosti koja ovisi o našem vjerovanju da nas okolina prihvaća i cijeni. Steele (1988) smatra da je svaka osoba motivirana očuvati integritet selfa – dojam da smo dobri, prikladni, kompetentni, uspješni, vrijedni i moralni, a samopoštovanje ima funkciju zaštite od prijetnje i očuvanja integriteta selfa. Sve su ove definicije samopoštovanja na tragu percepcije sebe samih na određenim karakteristikama, bez postojanja objektivne procjene na tim karakteristikama (Tafarodi i Swann Jr., 2001).

Razni autori predlažu dihotomiju samopoštovanja na globalno i specifično (Bandura, 1989; Brissett, 1972; Brown, 1998; Leary i Baumeister, 2000; Roseberg, Schooler, Schoenbach i Rosenberg, 1995). Globalno se samopoštovanje odnosi na stav ili osjećaj prema sebi u cjelini te ima veliki utjecaj na subjektivnu dobrobit, a specifično se odnosi na stav ili osjećaj o pojedinim karakteristikama nas samih te znatno utječe na ponašanje pojedinca. Rosenberg i suradnici (1995) ukazuju na umjerenu korelaciju globalnog i specifičnog samopoštovanja ($r = .30 - .50$) što govori da su to dva povezana, ali različita konstrukta. Tafarodi i Swann Jr. (2001) globalno samopoštovanje dijele na doživljaj osobne kompetencije i doživljaj osobnog sviđanja. Doživljaj osobne kompetencije je doživljaj sebe samog kao bića koje svojom voljom može ostvariti željene ciljeve, taj je doživljaj moguće vrednovati. Kao crta, odnosi se na generalnu pozitivnu ili negativnu orijentaciju prema sebi kao izvoru moći i uspjeha. Doživljaj osobnog sviđanja je unutar samopoštovanja reprezentiran kao moralna vrijednost osobina i postupaka osobe. Može poslužiti kao način vrednovanja osobe kao socijalnog objekta, kao dobre ili loše osobe. Generalno, odnosi se na opći osjećaj vlastite vrijednosti kao pojedinca koji ima određeni socijalni utjecaj.

Samopoštovanje se najčešće mjeri Rosenbergovom skalom samopoštovanja (Rosenberg, 1965) koja je pokrenula lavinu istraživanja samopoštovanja. Zatim, koristi se i revidirana verzija Skale osjećaja neadekvatnosti (Fleming i Courtney, 1984) koja je specifična jer sadrži mjeru globalnog samopoštovanja i subskale specifičnih faceta samopoštovanja – socijalno samopouzdanje, školsko postignuće, tjelesni izgled i fizička sposobnost. Korelacija Rosenbergovog upitnika samopoštovanja i subskale globalnog samopoštovanja Skale osjećaja neadekvatnosti je izrazito visoka ($r = .90$) (Leary i MacDonald, 2003).

1. 3. 1. ASORTATIVNO UPARIVANJE U SAMOPOŠTOVANJU

Asortativno uparivanje u samopoštovanju vrlo je malo istraženo. Istraživanja pokazuju kako je povezanost samopoštovanja romantičnih partnera niska do umjerena (Shackelford, 2001). Schumm, Figley i Fuhs (1980) dobili su umjerenu korelaciju između samopoštovanja bračnih partnera ($r = .39$) dok je ta povezanost niska u istraživanju Elfhag, Tynelius i Rasmussen (2010) ($r = .19$). Istraživanje Shackelforda (2001) o sličnosti dimenzija samopoštovanja među romantičnim partnerima pokazalo je značajne povezanosti između svih dimenzija samopoštovanja – globalno, tjelesno, socijalno i intelektualno. Najviša je povezanost dobivena za tjelesnu dimenziju samopoštovanja ($r = .53$), zatim socijalnu dimenziju ($r = .37$), a slijede globalno samopoštovanje ($r = .23$) i intelektualna dimenzija samopoštovanja ($r = .22$).

Samopoštovanje djeluje na uparivanje putem usporedbe samoprocjena i procjena partnera o tjelesnom izgledu, popularnosti, sposobnosti privlačenja pažnje i manipuliranja ponašanjem potencijalnih ili aktualnih partnera (Kirkpatrick i Elis, 2001). Murstein (1971) navodi kako postoji velika vjerojatnost da će pojedinci tražiti partnera koji će im pružiti plodno tlo za postizanje optimalnog samopoštovanja i koji posjeduje osobine koje su poželjne i vrijedne, odnosno one koji i sam pojedinac želi postići. Različita istraživanja potvrđuju sličnost romantičnih partnera u samopoštovanju. Schafer i Keith (1992) su sličnost u samopoštovanju proučavali na bračnim parovima u različitim fazama života i dobiveni rezultati pokazuju kako samopoštovanje partnera postaje sličnije s protokom vremena što upućuje na mehanizam usličnjavanja kao rezultat bliske, intimne i učestale komunikacije među partnerima koja uzrokuje promjenu u percepciji sebe, ali i partnera. S druge strane, Schumm i suradnici (1980) svojim su istraživanjem na bračnim parovima – studentima (prosječno trajanje braka bilo je 32 mjeseca) pokazali kako nema efekta duljine veze na sličnost u samopoštovanju, razlog tome mogla bi biti pretpostavka o inicijalnom uparivanju. Alternativno objašnjenje veže se uz indirektnu mjeru samopoštovanja - kongruentnost između aktualnog i idealnog selfa. Osobe kod kojih je kongruentnost aktualnog i idealnog selfa visoka zadovoljniji su svojim osobinama te će se uparivati s partnerima koji su im slični. Za razliku od njih, osobe niske kongruentnosti aktualnog i idealnog selfa težit će komplementarnom partneru, ali će zbog niske poželjnosti vlastitih osobina biti prisiljeni odabrati sebi sličnog partnera (Murstein, 1971). Ovome u prilog ide i nalaz da je stupanj sličnosti partnera u osobinama ličnosti umjereno pozitivno povezan

sa zadovoljstvom sobom (Klohnen i Mendelsohn, 1998). S druge strane, Bleske - Reчек i suradnici (2009) nisu dobili značajnu povezanost u samopoštovanju između partnera u romantičnoj vezi. Moguće objašnjenje niskog stupnja sličnosti partnera u samopoštovanju i osobinama ličnosti može biti da se partneri uparuju temeljem drugih karakteristika koje su u inicijalnom kontaktu salijentnije – poput materijalnog statusa, obrazovanja ili tjelesnog izgleda (Luo i Klohn, 2005).

Istraživanja povezanosti samopoštovanja i crta tamne trijade pokazuju relativno konzistentne rezultate. Prema istraživanju Jonasona i Webstera (2010) nije dobivena značajna povezanost između samopoštovanja i makijavelizma odnosno samopoštovanja i psihopatije, a dobivena je značajna niska povezanost samopoštovanja i narcizma ($r = -0.13$) i samopoštovanja i cjelokupne tamne trijade ($r = -0.13$). S druge strane, u istraživanju Jonasona i suradnika (2010b) rezultati su također pokazali da nema značajne povezanosti makijavelizma i samopoštovanja te psihopatije i samopoštovanja, dok su značajno povezani narcizam i samopoštovanje ($r = 0.18$) odnosno samopoštovanje i sve tri crte tamne trijade ukupno ($r = 0.65$).

Cilj je ovog istraživanja ispitati stupanj asortativnosti/disortativnosti parova u crtama tamne trijade i samopoštovanju te provjeriti je li asortativnost/disortativnost rezultat inicijalnog uparivanja ili konvergencije odnosno aktivnog uparivanja ili socijalne homogamije. Sljedeći je cilj ispitati postoje li prediktorski i moderatorski efekti samopoštovanja na disortativnost u crtama tamne trijade te postoji li povezanost razine crte tamne trijade i samopoštovanja s indeksom disortativnosti parova u pojedinoj crti.

1.4. PROBLEMI

- P1: Ispitati asortativnost/disortativnost među romantičnim partnerima u crtama tamne trijade i samopoštovanju.
- P2: Ispitati dolazi li kod romantičnih partnera do inicijalnog uparivanja ili konvergencije u crtama tamne trijade i samopoštovanju.
- P3: Ispitati dolazi li kod romantičnih partnera do aktivnog uparivanja ili uparivanja zbog socijalne homogamije u crtama tamne trijade i samopoštovanju.
- P4: Ispitati predicira li samopoštovanje muškaraca i žena disortativnost u crtama tamne trijade i moderira li samopoštovanje muškaraca i žena disortativnost u crtama tamne trijade među romantičnim partnerima.
- P5: Ispitati postoji li povezanost između razine crte tamne trijade i samopoštovanja i indeksa disortativnosti.

1.5. HIPOTEZE

- H1: Postoji niska do umjerena asortativnost u crtama tamne trijade i samopoštovanju među romantičnim partnerima.
- H2: Romantični se partneri uparuju temeljem inicijalnog uparivanja u crtama tamne trijade i samopoštovanju.
- H3: Romantični se partneri uparuju temeljem aktivnog uparivanja u crtama tamne trijade i samopoštovanju.
- H4: Samopoštovanje muškaraca i žena predicira i moderira disortativnost u crtama tamne trijade među romantičnim partnerima.
- H5: Postoji povezanost razine crta tamne trijade i samopoštovanja s indeksom disortativnosti.

2. METODA

2.1. ISPITANICI

U istraživanju je sudjelovalo 205 heteroseksualnih romantičnih parova. Uzorak je prigodan. Raspon dobi muških ispitanika je od 19 do 56 godina ($M = 29.44$, $SD = 6.48$), raspon dobi ženskih ispitanika je od 18 do 38 godina ($M = 27.17$, $SD = 5.06$). Uvjet za sudjelovanje u istraživanju bila je minimalna duljina veze parova od godinu dana. Prosječna duljina veze (prije braka i u braku) je 5.98 godina ($SD = 53.76$). U braku je 70.2% parova. Zaposleno je 72.7% muškaraca i 49.8% žena. Srednju školu završilo je 55.6% muškaraca i 37.1% žena, preddiplomski studij 13.7% muškaraca i 20.5% žena, a diplomski studij završilo je 23.4% muškaraca i 31.7% žena.

2.2. INSTRUMENTARIJ

Ispitanici su najprije ispunili podatke o demografskim podacima: dob, spol, stupanj obrazovanja, radni status, bračni status, duljina trajanja braka, duljina trajanja veze, duljina trajanja kohabitacije i broj djece, a zatim je primijenjen skup upitnika: Rosenbergov upitnik samopoštovanja, Upitnik narcističke ličnosti, Upitnik makijavelizma i Skala samoprocjene psihopatije.

Rosenbergov upitnik samopoštovanja (RSES; Rosenberg, 1965)

Upitnik se sastoji od 10 čestica koje traže procjenu na skali od 1 (uopće se ne odnosi na mene) do 5 (u potpunosti se odnosi na mene). Primjer čestica u upitniku: "Sposoban/na sam učiniti stvari jednako tako dobro kao i većina drugih ljudi.", "Ponekad mislim da ništa ne vrijedim.". Na prikladnost korištenja ovog upitnika na hrvatskom uzorku ukazuje istraživanje Lacković - Grgin (1994). Koeficijent pouzdanosti Cronbach alfa na ovom uzorku za muškarce i žene iznosi .85.

Upitnik narcističke ličnosti (NPI-40; Raskin i Terry, 1988)

Upitnik se sastoji od 40 čestica prisilnog izbora, ispitanici u svakoj čestici odabiru odgovor A ili B ovisno o tome koji im više odgovara. Upitnik je jednofaktorske strukture, indeks narcizma predstavlja zbroj narcističkih odgovora na upitniku. Primjer čestica: A "Neću biti zadovoljan dok ne dobijem što zaslužujem.", B "Zadovoljan sam stvarima koje mi se događaju." Na prikladnost korištenja ovog upitnika na hrvatskom uzorku pokazali su Kardum i suradnici (2015). Koeficijent pouzdanosti Cronbach alfa na ovom uzorku za muškarce i žene iznosi .87.

Upitnik makijavelizma (MACH - IV; Christie i Geis, 1970)

Upitnik se sastoji od 20 čestica koje traže procjenu slaganja na skali od -3 (izrazito se ne slažem) do +3 (izrazito se slažem). Upitnik je jednofaktorske strukture, a indeks makijavelizma predstavlja ukupan zbroj rezultata na upitniku. Primjer čestica u upitniku: "Najbolje je načelo u životu biti uvijek pošten.", "Općenito govoreći, ljudi neće marljivo raditi osim ako ih se na to ne prisili." Kardum i suradnici (2015) ukazuju na prikladnost korištenja ove skale na hrvatskom uzorku. Koeficijent pouzdanosti Cronbach alfa na ovom uzorku za muškarce i žene iznosi .81.

Skala samoprocjene psihopatije (SRP-III; Paulhus, Hemphill i Hare, 2012)

Skala se sastoji od 31 čestice. Procjena slaganja vrši se na ljestvici od 1 (jako se ne slažem) do 5 (jako se slažem). Indeks psihopatije predstavlja zbroj odgovora na upitniku. Primjer čestica u upitniku: "Uživam u preuzimanju rizika.", "Važno mi je da ne povrijedim tuđe osjećaje." Na prikladnost korištenja ove skale na hrvatskom uzorku ukazali su Kardum i suradnici (2015). Koeficijent pouzdanosti Cronbach alfa na ovom uzorku za muškarce i žene iznosi .84.

U ovom istraživanju interkorelacije crta tamne trijade na uzorku muškaraca su umjerene: najveća korelacija dobivena je između narcizma i psihopatije ($r = .51, p < .01$), zatim između makijavelizma i psihopatije ($r = .37, p < .01$) te naposljetku između narcizma i makijavelizma ($r = .31, p < .01$). Interkorelacije crta tamne trijade na uzorku žena također su umjerene: najveća je korelacija dobivena između narcizma i psihopatije ($r = .55, p < .01$), zatim između makijavelizma i psihopatije ($r = .45, p < .01$) te najniža između narcizma i makijavelizma ($r = .34, p < .01$). Što se tiče korelacija samopoštovanja i crta tamne trijade, značajnom se pokazala

jedino korelacija samopoštovanja i narcizma na oba uzorka: umjerena korelacija na uzorku muškaraca ($r = .34, p < .01$), a niska korelacija na uzorku žena ($r = .19, p < .01$).

2.3. POSTUPAK

Istraživanje je provedeno s oba partnera istovremeno, u prostorijama Filozofskog fakulteta ili u privatnim domovima ispitanika uz prisutnost ispitivača – studenta psihologije. Zadatak ispitanika bio je ispuniti skup upitnika samoprocjene. Postojale su dvije verzije upitnika, muška i ženska verzija. Upitnici su rotirani kako bi kontrolirali serijalne efekte, pri tome su uzete u obzir karakteristike upitnika (duljina upitnika, eksplicitnost pitanja, način odgovaranja na pitanja) te su formirane četiri varijante upitnika. Eksperimentator je bio prisutan za vrijeme trajanja istraživanja kako bi mogao dati upute i odgovoriti na moguća pitanja. Prije istraživanja ispitanicima je pročitana opća uputa "Sudjelujete u istraživanju karakteristika romantičnih parova koje provodi Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Rijeci. Na pitanja odgovarajte iskreno, uzimajući u obzir način davanja Vaše procjene koja se može razlikovati od upitnika do upitnika. Uputa o načinu procjenjivanja nalazi se na početku svakog upitnika. Sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno i anonimno. Rezultati će biti obrađeni samo na razini grupe." Po završetku istraživanja, upitnici oba partnera stavljaju se u omotnicu i zatvaraju do obrade podataka.

3. REZULTATI

Rezultati su obrađeni u statističkom paketu SPSS, verzija 20.0. Izračunati su deskriptivni podaci, koeficijenti korelacije, indeksi disortativnosti i regresijske analize.

Deskriptivni podaci, koeficijent pouzdanosti Cronbach alfa, rezultati t-testa i Cohenov d koeficijent za samopoštovanje i crte tamne trijade za muškarce i žene prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1. *Aritmetičke sredine, standardne devijacije, minimalni rezultat, maksimalni rezultat, koeficijent pouzdanosti Cronbach alfa, rezultati t-testa i Cohenov d koeficijent rezultata na upitnicima crta tamne trijade i samopoštovanja*

	Muškarci					Žene					t	d
	M	SD	MIN	MAX	α	M	SD	MIN	MAX	α		
Samopoštovanje	32.05	3.98	21.00	40.00	.83	31.43	4.14	19.00	40.00	.85	1.55	.02
Narcizam	13.15	7.23	2.00	36.00	.87	11.18	6.36	1.00	35.00	.84	2.92**	.29
Makijavelizam	63.85	10.77	29.00	101.00	.73	62.04	10.26	36.00	96.00	.71	1.74	.17
Psihopatija	70.31	13.10	42.00	110.00	.83	61.12	10.53	39.00	105.00	.78	7.83**	.77

Spolne razlike razlike u crtama tamne trijade i samopoštovanju utvrđene su t-testom. Rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena u narcizmu i psihopatiji, pri čemu muškarci imaju značajno više izražene crte narcizma i psihopatije od žena.

Hipoteza o asortativnosti parova u crtama tamne trijade i samopoštovanju ispitana je Pearsonovim koeficijentom korelacije. Rezultati su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2. *Pearsonovi koeficijenti korelacije između visine samopoštovanja i narcizma, makijavelizma i psihopatije muškaraca i žena*

Muškarci	Žene			
	Samopoštovanje	Narcizam	Makijavelizam	Psihopatija
Samopoštovanje	.26**	.05	.02	-.11
Narcizam	.02	.19**	.16*	.07
Makijavelizam	-.09	.18*	.47**	.25**
Psihopatija	-.04	.16*	.24**	.24**

** p ≤ .01 * p ≤ .05

Iz matrice korelacija vidljivo je da su pozitivno povezani samopoštovanje muškaraca i žena što govori o umjerenom asortativnom uparivanju. Možemo primjetiti da je samopoštovanje jednog partnera značajno povezano jedino sa samopoštovanjem drugog partnera, a ne i s crtama tamne trijade drugog partnera.

Pozitivna je povezanost dobivena između narcizma, makijavelizma i psihopatije muškaraca i žena što govori o umjerenom asortativnom uparivanju u makijavelizmu, nešto nižem u psihopatiji te najnižem u narcizmu. Za razliku od samopoštovanja, crte tamne trijade jednog partnera povezane su s istovjetnom crtom, ali i ostalim crtama tamne trijade partnera što upućuje na to da se parovi uparuju i u različitim crtama tamne trijade, uz iznimku 'muškog narcizma' i 'ženske psihopatije' koji nisu u značajnoj korelaciji. Interkorelacije crta tamne trijade na uzorku muškaraca su umjerene: $r = .51$ između narcizma i psihopatije, $r = .37$ između makijavelizma i psihopatije te $r = .31$ između narcizma i makijavelizma, a slično je i na uzorku žena: $r = .55$ između narcizma i psihopatije, zatim $r = .45$ između makijavelizma i psihopatije te $r = .34$ između narcizma i makijavelizma. Navedeni rezultati upućuju na opravdano svrstavanje narcizma, makijavelizma i psihopatije u skup crta ličnosti tamne trijade zbog određenog preklapanja u karakteristikama tih crta.

Kako bi ispitali disortativnost parova u crtama tamne trijade i samopoštovanju izračunat je indeks disortativnosti (d^2) za te karakteristike. Indeks disortativnosti odnosno kvadrirane razlike izračunavaju se tako što od rezultata muškarca oduzimamo vrijednost rezultata žene (ili obrnuto) na istoj mjeri te nakon toga tu vrijednost kvadriramo kako bi uklonili mogući negativan predznak (Kenny, 2006). Ovaj se indeks koristi zbog svoje efikasnosti i brzine izračunavanja. Dobiveni rezultati prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. *Deskriptivni podaci kvadriranih razlika (d^2) za samopoštovanje, narcizam, makijavelizam i psihopatiju*

	MIN	MAX	M	SD
Samopoštovanje	0,00	169,00	24,75	32,12
Narcizam	0,00	900,00	78,79	138,17
Makijavelizam	0,00	1296,00	119,45	182,83
Psihopatija	0,00	3025,00	300,99	432,39

Mehanizme inicijalnog uparivanja odnosno konvergencije ispitali smo koreliranjem indeksa disortativnosti na mjerama samopoštovanja i tamne trijade s duljinom trajanja veze. Nadalje, mehanizme aktivnog uparivanja i socijalne homogamije ispitali smo koreliranjem indeksa disortativnosti na mjerama samopoštovanja i tamne trijade s dobi i duljinom obrazovanja muškaraca i žena. S obzirom na asimetričnost distribucije rezultata usporedili smo Pearsonov i Spearmanov koeficijent korelacije, no budući da su se dobivene korelacije minimalno razlikovale odabran je Pearsonov koeficijent korelacije. Rezultati su prikazani u Tablici 4.

Tablica 4. *Pearsonovi koeficijenti korelacije indeksa disortativnosti na mjerama samopoštovanja i tamne trijade s duljinom trajanja veze, dobi i duljinom obrazovanja kod muškaraca i žena*

	d ²			
	Samopoštovanje	Narcizam	Makijavelizam	Psihopatija
Trajanje veze	-.03	-.12	.04	-.13
M - dob	-.07	-.07	.05	-.01
Ž - dob	-.10	-.04	.11	-.08
M - godine obrazovanja	-.11	.17*	.12	-.02
Ž - godine obrazovanja	-.10	.01	.22**	-.02
Interakcija dobi (M x Ž)	.03	-.10	.09	-.09
Interakcija godina obrazovanja (M x Ž)	.04	.13	.14*	-.02

** p ≤ .01; * p ≤ .05

Što se tiče hipoteze o inicijalnom uparivanju ili konvergenciji, niti jedna korelacija indeksa disortativnosti i duljine trajanja veze nije značajna. Nema povećanja ni smanjenja u razini samopoštovanja, narcizma, makijavelizma i psihopatije s trajanjem veze što upućuje na inicijalno uparivanje, a ne na konvergenciju.

Kako bi provjerili hipotezu o aktivnom uparivanju ili socijalnoj homogamiji, izračunata je korelacija indeksa disortativnosti na mjerama samopoštovanja i tamne trijade s dobi i obrazovanjem muškaraca i žena. Rezultati pokazuju da su od moguće 24 korelacije samo tri značajne. Postoji značajna korelacija između godina obrazovanja muškaraca i disortativnosti u narcizmu, zatim značajna je korelacija između godina obrazovanja žena i disortativnosti u makijavelizmu te naposljetku korelacija između interakcije godina obrazovanja muškaraca i žena sa disortativnošću u makijavelizmu. Dakle, disortativnost u narcizmu je veća što je više

obrazovanje muškaraca, a disortativnost u makijavelizmu je veća što je više obrazovanje žena. Dobiveni rezultati upućuju na aktivno uparivanje, a ne na uparivanje temeljem socijalne homogamije.

Kako bi ispitali prediktorski i moderatorski efekt samopoštovanja na disortativnost u crtama tamne trijade među romantičnim partnerima najprije je provjereno postoji li povezanost između indeksa disortativnosti u crtama tamne trijade i ukupnog rezultata na upitniku samopoštovanja muškaraca i žena te prosječnog samopoštovanja parova. Rezultati su prikazani su u Tablici 5. Nadalje, regresijskom analizom ispitani su prediktorski i moderatorski efekti samopoštovanja na disortativnost u crtama tamne trijade među romantičnim partnerima.

Tablica 5. *Pearsonovi koeficijenti korelacije između indeksa disortativnosti crta tamne trijade i samopoštovanja muškaraca, žena i prosječnog samopoštovanja para*

	Samopoštovanje muškaraca	Samopoštovanje žena	Prosječno samopoštovanje para
d ² Narcizam	0.17*	-0.09	0.05
d ² Makijavelizam	0.19**	0.06	0.15*
d ² Psihopatija	0.05	0.03	0.05

** p ≤ 0.01; * p ≤ 0.05

Iz Tablice 5 vidljivo je da što je disortativnost para u narcizmu i makijavelizmu viša, to je samopoštovanje muškaraca više, odnosno što je disortativnost para u makijavelizmu viša, to je više prosječno samopoštovanje para.

Zatim su provedene tri hijerarhijske regresijske analize, pri čemu su u prvom koraku kao prediktorske varijable uvrštene samopoštovanje muškaraca i žena, a u drugom koraku interakcija samopoštovanja muškaraca i žena. Kriterijske varijable bile su disortativnost u narcizmu, makijavelizmu i psihopatiji. U Tablici 6 prikazani su rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza, standardizirani (β) koeficijenti i njihove značajnosti.

Tablica 6. Rezultati regresijskih analiza uz samopoštovanje kao prediktor disortativnosti u crtama tamne trijade

Prediktorske varijable	Kriterijske varijable		
	d ² Narcizam	d ² Makijavelizam	d ² Psihopatija
Korak 1			
	β	β	β
M - samopoštovanje	.21**	.19**	.04
Ž - samopoštovanje	-.14*	.01	.02
R	.22**	.19*	.05
R ²	.05	.04	.00
Korak 2			
M - samopoštovanje	.21**	.19**	.05
Ž - samopoštovanje	-.15*	.01	-.00
M - samopoštovanje x Ž - samopoštovanje	-.02	.01	-.18**
R	.22*	.19	.18
R ²	.05	.04	.03
ΔR^2	.00	.00	.03**

** $p \leq .01$; * $p \leq .05$; R = koeficijent multiple korelacije; R² = koeficijent determinacije; ΔR^2 = promjena u koeficijentu determinacije između prvog i drugog koraka analize

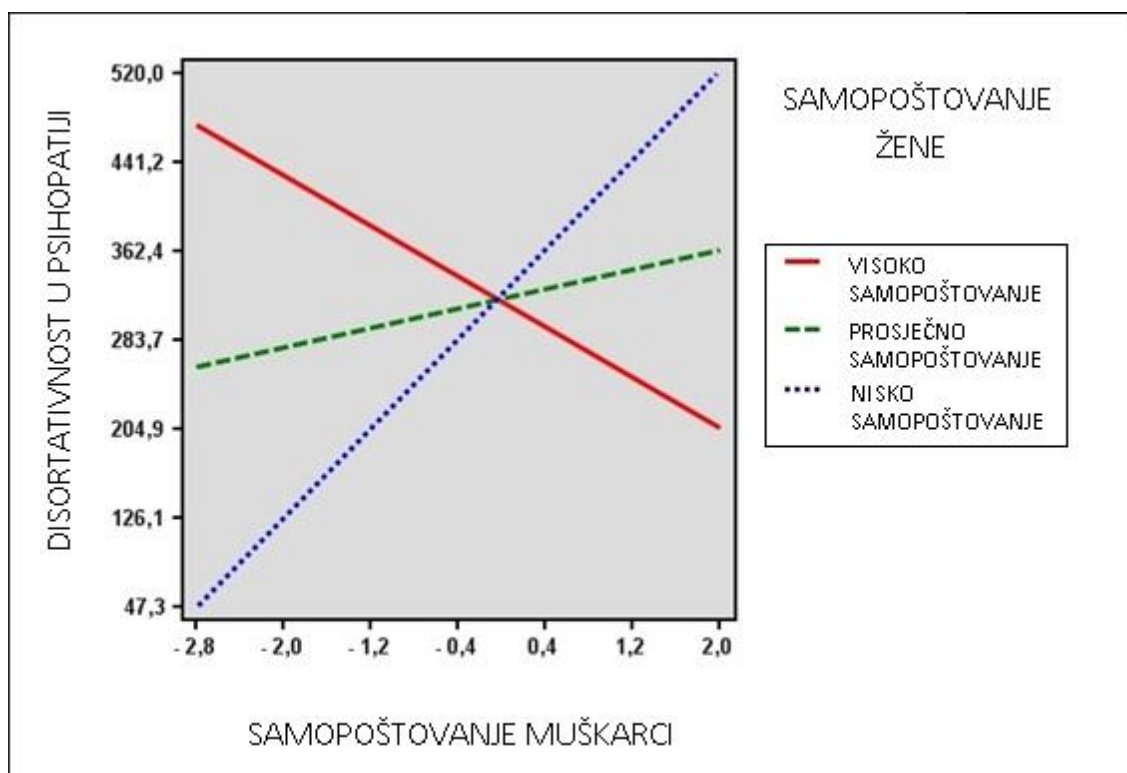
Samopoštovanje muškaraca značajan je pozitivan prediktor disortativnosti u narcizmu. Dobiven je blagi supresijski efekt samopoštovanja žena, budući da korelacija s kriterijskom varijablom nije značajna, a vidljiva je promjena u doprinosu samopoštovanja muškaraca (s .17 na .21) nakon uvođenja samopoštovanja žena u analizu – najvjerojatnije zbog povezanosti samopoštovanja muškaraca i žena. Interakcija samopoštovanja muškaraca i žena nije se pokazala značajnim prediktorom. Ovim je regresijskim modelom objašnjeno 5% varijance disortativnosti u narcizmu.

Nadalje, samopoštovanje je muškarca značajan pozitivan prediktor disortativnosti parova u makijavelizmu, za razliku od samopoštovanja žene. Interakcija samopoštovanja muškaraca i žena nije značajan prediktor disortativnosti u makijavelizmu. Ovim modelom ukupno je objašnjeno 4% varijance disortativnosti parova u makijavelizmu.

Posljednji se regresijski model nije pokazao značajnim u objašnjavanju varijance disortativnosti parova u psihopatiji. Samopoštovanje muškaraca i žene nije značajan prediktor

disortativnosti u psihopatiji. Interakcija samopoštovanja muškaraca i žena je značajan prediktor disortativnosti u psihopatiji. Ukupno je objašnjeno 3% varijance disortativnosti u psihopatiji. Grafički prikaz interakcije samopoštovanja muškaraca i žena na disortativnosti u psihopatiji vidljiv je na Slici 1.

Slika 1. Prikaz interakcije samopoštovanja muškaraca i žena na disortativnost u psihopatiji

Iz grafičkog prikaza možemo vidjeti da kada je samopoštovanje žena niže ($b = 99.03$, $p \leq .01$), što je više samopoštovanje muškaraca, to je disortativnost u psihopatiji viša. Za razliku od toga, disortativnost parova ne mijenja se značajno kada je samopoštovanje žena više ($b = -55.89$, $p > .05$), neovisno o razini samopoštovanja muškaraca, premda je vidljiva tendencija manje disortativnosti što je samopoštovanje muškaraca više.

Kako bi ispitali hipotezu o tome postoji li povezanost razine crta tamne trijade i samopoštovanja s indeksom disortativnosti izračunate su korelacije između visine pojedine crte i indeksa disortativnosti u toj crti za samopoštovanje, narcizam, makijavelizam i psihopatiju na uzorku muškaraca i žena. Rezultati su prikazani u Tablici 7.

Tablica 7. Pearsonovi koeficijenti korelacije između visine pojedine crte i indeksa disortativnosti u toj crti za samopoštovanje, narcizam, makijavelizam i psihopatiju na uzorku muškaraca i žena

d ²	Samopoštovanje		Narcizam		Makijavelizam		Psihopatija	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
Samopoštovanje	.05	-.12	.09	-.02	.09	-.02	.03	.06
Narcizam	.17*	-.09	.43**	.08	.21**	.13	.21**	.07
Makijavelizam	.19**	.06	.13	.02	.21**	-.09	.09	-.05
Psihopatija	.05	.03	.33**	-.07	.19**	.02	.55**	-.19**

** p ≤ .01; * p ≤ .05

Nije dobivena značajna korelacija između visine samopoštovanja i indeksa disortativnosti u samopoštovanju niti na uzorku muškaraca niti na uzorku žena.

Što se tiče crta tamne trijade, na uzorku muškaraca sve su tri crte pozitivno povezane s indeksima disortativnosti u tim crtama, pri čemu je najveća povezanost dobivena za psihopatiju, zatim za narcizam te naposljetku za makijavelizam. S druge strane, na uzorku žena jedina značajna korelacija je negativna, a dobivena za psihopatiju.

4. DISKUSIJA

U ovom je istraživanju ispitana asortativnost/disortativnost parova u crtama tamne trijade i samopoštovanju i utvrđeni su mehanizmi u podlozi asortativnog uparivanja – provjera inicijalnog uparivanja naspram mehanizma konvergencije odnosno aktivnog uparivanja naspram mehanizma socijalne homogamije. Nadalje, ispitani su i efekti samopoštovanja (prediktorski i moderatorski efekti) na disortativnost parova u crtama tamne trijade – narcizmu, makijavelizmu i psihopatiji te povezanost između razine crta tamne trijade i samopoštovanja s indeksom disortativnosti. Hipoteze su postavljene pregledom literature i sukladno nalazima prethodnih istraživanja iz relevantnog područja, uz iznimku hipoteze o prediktorskom i moderatorskom efektu samopoštovanja (H4) te hipoteze o povezanosti visine crte s razinom indeksa disortativnosti (H5) koje su u svojoj naravi eksploratorne.

4.1. POSTOJI LI ASORTATIVNO ILI DISORTATIVNO UPARIVANJE MEĐU ROMANTIČNIM PARTNERIMA U CRTAMA TAMNE TRIJADE I SAMOPOŠTOVANJU?

Kako bi ispitali dolazi li do asortativnog ili disortativnog uparivanja u crtama tamne trijade – narcizmu, makijavelizmu i psihopatiji te samopoštovanju izračunate su korelacije između rezultata na upitnicima muškaraca i žena.

Rezultati pokazuju niske do umjerene korelacije u crtama tamne trijade – narcizma, makijavelizma i psihopatije između muškaraca i žena što upućuje na postojanje asortativnog uparivanja. Najmanja je povezanost kod narcizma, zatim kod psihopatije, a najveća kod makijavelizma, odnosno parovi pokazuju najveću sličnost u makijavelizmu, zatim psihopatiji te naposljetku u narcizmu. Slični su rezultati dobiveni u istraživanju Karduma i suradnika (2017a, 2017b) i Smitha i suradnika (2014). Čini se kako se parovi uparuju prema sličnosti u određenoj karakteristici, neovisno o tome je li pojedina karakteristika poželjna (npr. ugodnost) ili manje poželjna (npr. psihopatija). Moguće je kako je sličnost u karakteristikama poput crta tamne trijade ipak važnija i poželjnija od komplementarnosti, unatoč tome što se radi o socijalno nepoželjnim karakteristikama. Čini se kako upravo sličnost doprinosi olakšanoj komunikaciji i boljim partnerskim odnosima (Thiessen i sur., 1997). Također, postoji mogućnost da je najveća povezanost dobivena za makijavelizam zato što upitnik makijavelizma mjeri stavove, za razliku

od upitnika narcizma i psihopatije koje mjere ponašanja. Brojni su autori pokazali da viša asortativnost postoji za stavove nego za ponašanja (Nagoshi i sur., 1992; Luo i Klohnen, 2005).

Nadalje, dobivena je niska pozitivna povezanost u samopoštovanju muškaraca i žena. Slični rezultati dobiveni su u prethodno provedenim istraživanjima (Elfhag, Tynelius i Rasmussen, 2010; Murstein, 1971; Schafer i Keith, 1992; Schumm i sur., 1980; Shackelford, 2001). Samopoštovanje je vrijedan resurs kada govorimo o karakteristikama potencijalnog romantičnog partnera. Uvriježeno je mišljenje da što je samopoštovanje više, to je partner poželjniji – čini se kako muškarci i žene koriste razinu vlastitog samopoštovanja kao mjerilo i tako pokušavaju zaštititi vlastite resurse odnosno pronaći optimalnog partnera ili partnera kakvog zaslužuju u odnosu na vlastite karakteristike (Schumm i sur., 1980). Murstein (1971) također ukazuje na sličnost parova u samopoštovanju definiranom kao kongruentnost aktualnog selfa i idealnog selfa, što potvrđuje vrijednost visokog samopoštovanja kao osobine potencijalnog partnera. Sličnost partnera može dugoročno doprinijeti skladnijim odnosima, boljem razvoju veze i većem zadovoljstvu odnosom s partnerom (Kardum i sur., 2017b; Luo i Klohnen, 2005;). Uparivanje, odnosno suživot s partnerom koji nam je sličan u životnom stilu ili osobinama ličnosti može smanjiti teškoće u komunikaciji, olakšati organizaciju svakodnevice i potaknuti razumijevanje i empatiju (Kardum i sur., 2017b).

Uzimajući sve navedeno u obzir, možemo zaključiti kako je prva hipoteza potvrđena, rezultati ukazuju na postojanje asortativnog uparivanja u crtama tamne trijade i samopoštovanju.

4.2. DOLAZI LI KOD ROMANTIČNIH PARTNERA DO INICIJALNOG UPARIVANJA ILI KONVERGENCIJE U CRTAMA TAMNE TRIJADE I SAMOPOŠTOVANJU?

Povezanost između indeksa disortativnosti i duljine trajanje veze nije dobivena, što upućuje na postojanje pozitivnog uparivanja u crtama tamne trijade i samopoštovanju. Konkretnije, ispitivanjem povezanosti indeksa disortativnosti u crtama tamne trijade i samopoštovanju s duljinom trajanja veze provjerena je hipoteza o inicijalnom uparivanju ili konvergenciji. Rezultati ukazuju na postojanje inicijalnog uparivanja u crtama tamne trijade i samopoštovanju budući da indeksi disortativnosti i duljina trajanja veze nisu značajno povezani.

Dobiveni su rezultati u skladu s rezultatima dosadašnjih istraživanja koja ukazuju na djelovanje mehanizma inicijalnog uparivanja nasuprot konvergencije na sličnost partnera u crtama tamne trijade (Bleske - Reчек i sur., 2009; Buss, 1984; Humbad i sur., 2010). Brojna istraživanja potvrđuju kako duljina braka nema utjecaja na sličnost partnera, što znači da partneri ne postaju sličniji s protokom vremena (Buss, 1984; Caspi i sur., 1992; Humbad i sur., 2010; Luo i Klohn, 2005; Watson i sur., 2004). Također, Luo i Klohn (2005) su ukazali na postojanje sličnosti u osobinama ličnosti kod tek vjenčanih parova za koje se pretpostavlja da nisu stigli djelovati jedno na drugo tj. nisu imali vremena za uslićnjavanje. Ovi nalazi upućuju na to da su partneri slični u određenoj mjeri od samog početka romantičnog odnosa te potvrđuju nalaze da se parovi uparuju putem inicijalnog uparivanja. Moguće je da sličnost u crtama tamne trijade među partnerima omogućava ostvarivanje poželjnog životnog stila, moguće vrlo dinamičnog i nestabilnog, što je u skladu s izraženom impulzivnošću i sklonosti rizičnim ponašanjima (Jonason i sur., 2010c; Jonason i sur., 2011).

Schumm i suradnici (1980) sličnost u samopoštovanju pripisuju mehanizmu inicijalnog uparivanja, ali ne odbijaju mogućnost da kroz dulji period vremena zbog interakcije između partnera dolazi do konvergencije u razini samopoštovanja. S druge strane, Schafer i Keith (1992) sličnost parova u samopoštovanju pripisuju uslićnjavanju koje nastaje kao posljedica učestale i intenzivne komunikacije među partnerima. Brojna istraživanja kvalitete romantičnih odnosa ističu da je sličnost partnera poželjnija od komplementarnosti, prvenstveno zbog sličnosti u emocionalnim reakcijama što može uzrokovati više empatije među partnerima i povećati vjerojatnost uspješnog uparivanja (Dyrenforth i sur., 2010; Gonzaga i sur., 2007).

Također, treba napomenuti kako je moguće unaprijediti metodologiju ispitivanja konvergencije – konkretnije, u idealnim bi uvjetima konvergenciju bi trebalo ispitivati longitudinalnim istraživanjima kako bi mogli dobiti podatke o karakteristikama partnera prije stupanja u romantični odnos, ali i u svim važnim stadijima romantičnog odnosa (u početnim fazama braka, zatim u periodu obrazovanja djece, nakon odlaska djece iz roditeljskog doma i sl.).

Možemo zaključiti da je druga hipoteza potvrđena, s obzirom na to da niti jedna korelacija indeksa disortativnosti i duljine trajanja veze nije značajna, ovi rezultati upućuju na inicijalno uparivanje kao mehanizam koji djeluje u podlozi uparivanja parova u tamnoj trijadi i samopoštovanju.

4.3. DOLAZI LI KOD ROMANTIČNIH PARTNERA DO AKTIVNOG UPARIVANJA ILI UPARIVANJA ZBOG SOCIJALNE HOMOGAMIJE U CRTAMA TAMNE TRIJADE I SAMOPOŠTOVANJU?

Nadalje, kako bi provjerili dolazi li do uparivanja zbog aktivnog uparivanja ili socijalne homogamije, izračunate su korelacije indeksa disortativnosti u crtama tamne trijade i samopoštovanju s dobi muškaraca i žena odnosno razine obrazovanja muškaraca i žena. Aktivno uparivanje odnosi se na preferenciju uparivanja s osobama koje su nam slične u onoj karakteristici po kojoj se uparujemo (Watson i sur., 2004). S druge strane, mehanizam socijalne homogamije kao objašnjenje za sličnost parova ističe zajedničke okolinske faktore (Krueger i sur., 1998). Tek je nekoliko korelacija značajno (3 od 24) iz čega možemo zaključiti kako je mehanizam aktivnog uparivanja u podlozi uparivanja. Čini se da su se u ovom istraživanju ispitani parovi uparili putem mehanizma aktivnog uparivanja sukladno vlastitoj preferenciji karakteristika partnera, a ne zbog zajedničkih okolinskih faktora poput dobi i obrazovanja. Dobiveni rezultati u skladu su s dosadašnjim istraživanjima uparivanja u crtama tamne trijade (npr. Smith i sur., 2014).

Dobivene su značajne korelacije obrazovanja muškaraca i disortativnosti u narcizmu, zatim obrazovanja žene i disortativnosti u makijavelizmu te interakcije obrazovanja muškaraca i žena i disortativnosti u makijavelizmu. Ovi rezultati upućuju na višu disortativnost parova u narcizmu što je više obrazovanje muškaraca. Moguće bi objašnjenje moglo biti vezano drugi nalaz ovog istraživanja, tj. rezultati ukazuju na višu disortativnost parova u narcizmu što je viši narcizam kod muškaraca (Tablica 7). Promatrajući oba rezultata zajedno, postoji mogućnost da je u podlozi muškarčeva narcizma njegovo obrazovanje odnosno intelektualne sposobnosti te uparivanjem sa ženom nižom u narcizmu on dobiva željenu pažnju i divljenje. Također, viša je disortativnost parova u makijavelizmu što je više obrazovanje žena, no budući da navedeni rezultati ne govore o smjeru makijavelizma između partnera, odnosno kod kojeg je partnera makijavelizam više izražen stoga je teško donijeti zaključak. Moguće je da s visinom

obrazovanja žene raste svijest o vlastitim vrlinama i manama te parovi disortativnim uparivanjem u makijavelizmu pokušavaju uravnotežiti razlike i kompenzirati nedostatke u karakteristikama partnera. Ove bi korelacije mogle upućivati na postojanje socijalne homogamije, no budući da su značajne korelacije u ovom slučaju u manjini, taj dokaz nije dovoljno snažan da možemo izvesti taj zaključak.

Što se tiče samopoštovanja, istraživanja pokazuju kako ljudi preferiraju partnere koji su im slični, konkretnije što je više samopoštovanje, to je želja za sličnošću s partnerom veća (Brown i Brown, 2015). S obzirom na to da je visoko samopoštovanje vrijedan resurs, razumljiva je težnja ka sličnosti. Također, prema Mursteinu (1971) skloni smo tražiti partnera koji posjeduje osobine koje su poželjne i vrijedne, odnosno one koje i sami želimo postići. Slični rezultati dobiveni su u istraživanju Browna i Browna (2015), kod ispitanika s visokim samopoštovanjem dobivena je težnja ka romantičnom partneru koji je nijansu bolja verzija njih samih.

Socijalna se homogamija najčešće ispituje kontroliranjem dobi i razine obrazovanja ispitanika, a neke od varijabli koje bi mogle biti informativne i značajne su religioznost, tradicionalnost i poštivanje narodnih običaja, stoga bi bilo korisno i ove varijable koristiti u budućim istraživanjima s ciljem dobivanja preciznijih rezultata.

Dakle, treća hipoteza je također potvrđena, u podlozi uparivanja parova u tamnoj trijadi i samopoštovanju stoji mehanizam aktivnog uparivanja.

4. 4. PREDICIRA LI SAMOPOŠTOVANJE MUŠKARACA I ŽENA DISORTATIVNOST U CRTAMA TAMNE TRIJADE I MODERIRA LI SAMOPOŠTOVANJE DISORTATIVNOST U CRTAMA TAMNE TRIJADE MEĐU ROMANTIČNIM PARTNERIMA?

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je samopoštovanje muškaraca značajan pozitivan prediktor, dok je samopoštovanje žena značajan negativan prediktor disortativnosti u narcizmu. Također, samopoštovanje je muškaraca značajan pozitivan prediktor disortativnosti u makijavelizmu. Dakle, muškarac višeg samopoštovanja traži partnericu komplementarnu sebi u narcizmu i makijavelizmu, a žena nižeg samopoštovanja traži partnera komplementarnog u narcizmu.

S obzirom na to da je nacrt našeg istraživanja korelacijski ne možemo zaključivati o uzročno – posljedičnim vezama, stoga ne znamo je li disortativnost posljedica djelovanja samopoštovanja na odabir partnera ili je razina samopoštovanja posljedica disortativnosti u navedenim crtama tamne trijade. Nadalje, nepoznanica je i smjer razlike u narcizmu i makijavelizmu ovisno na spolu partnera odnosno, ne možemo utvrditi ide li ta razlika u smjeru više izraženosti narcizma ili makijavelizma kod muškaraca ili kod žena. Također, dodatne bi analize, poput polinomne regresijske analize, mogle dati detaljnije odgovore na pitanja smjera razlike u pojedinoj crti. Primjerice, moguće je da odnos između prediktora i kriterija nije linearan pa bi rezultati ove analize mogli pokazati da muškarac traži sebi partnericu komplementarnu u narcizmu samo kada ima visoki i niski narcizam, ali ne i srednje izraženi narcizam što bi upućivalo da na disortativnost, osim karakteristika konstrukta narcizma, utječe i razina istog.

Ispitivanje moderatorskog efekta samopoštovanja na disortativnost u crtama tamne trijade pokazalo je da samopoštovanje moderira disortativnost u psihopatiji, ali ne i u narcizmu odnosno makijavelizmu. Interakcija samopoštovanja muškaraca i žena značajan je prediktor disortativnosti u psihopatiji. Kod žena nižeg samopoštovanja, disortativnost u psihopatiji raste što njezin partner ima više samopoštovanje, dok kod žena višeg samopoštovanja nema razlike u disortativnosti u psihopatiji u odnosu na samopoštovanje partnera. Moguće je kako razlika u visini samopoštovanja muškaraca i žena dovodi do disortativnosti u psihopatiji budući da je vidljiva tendencija veće sličnosti u psihopatiji u situaciji kada oba partnera imaju visoko samopoštovanje. No, s obzirom na to da ne znamo u kojem smjeru ide različitost u psihopatiji vrlo je nezahvalno iznositi zaključke ili potencijalna objašnjenja.

Dakle, hipoteza o prediktorskom i moderatorskom efektu samopoštovanja na disortativnost u crtama tamne trijade je djelomično potvrđena. Dobiveni rezultati pokazuju da postoji značajan pozitivan prediktorski efekt samopoštovanja muškaraca i negativan prediktorski efekt samopoštovanja žena na disortativnost u narcizmu. Također, dobiven je i pozitivan prediktorski efekt samopoštovanja muškaraca na disortativnost u makijavelizmu. Što se tiče interakcije, dobivena je značajna interakcija samopoštovanja muškaraca i žena na

disortativnost u psihopatiji, kod žena nižeg samopoštovanja, disortativnost u psihopatiji raste što njezin partner ima više samopoštovanje, dok kod žena višeg samopoštovanja to nije slučaj.

4.5. POSTOJI LI POVEZANOST IZMEĐU RAZINE CRTE TAMNE TRIJADE I SAMOPOŠTOVANJA I INDEKSA DISORTATIVNOSTI?

Rezultati su pokazali kako je viša disortativnost parova u narcizmu, makijavelizmu i psihopatiji što je ta crta viša kod muškaraca. Manja je disortativnost parova u psihopatiji što je viša psihopatija kod žena. Dakle, muškarci s izraženim narcizmom, makijavelizmom i psihopatijom uparuju se sa ženama koje su im komplementarne u navedenim crtama, a žene s izraženom psihopatijom uparuju se s muškarcima koji su im slični u psihopatiji.

Muškarci s višom psihopatijom uparuju se sa ženama koje su im komplementarne. Rezultati na našem uzorku ukazuju na to da je psihopatija više izražena kod muškaraca nego kod žena, što je u skladu s drugim istraživanjima (Paulhus i Williams, 2002; Savard i sur., 2011). Moguće je da na tržištu romantičnih partnera postoji manji broj žena povišene psihopatije, koja je i dalje niža od psihopatije muškaraca te su samim time za uparivanje dostupnije žene s nižom psihopatijom od muškaraca. Primjerice, s obzirom na to da je jedna od karakteristika osoba s izraženom psihopatijom sklonost manipulaciji (Hare i sur., 1985) moguće je kako muškarci traže partnerice kojima mogu manipulirati, što ne bi bilo moguće kada bi bili slični u razini psihopatije. S druge strane, rezultati također pokazuju da se žene s višom psihopatijom uparuju s muškarcima koji su im slični. Postavlja se pitanje koliko je muškaraca s nižom psihopatijom od žena zapravo dostupno za uparivanje budući da je izraženost psihopatije viša kod muškaraca. Potencijalni razlog za asortativno uparivanje kod žena s višom psihopatijom mogao bi biti taj da žene percipiraju sličnost u psihopatiji kao dobar temelj za stvaranje dinamičnog i uzbudljivog životnog stila, koji je potenciran sklonosti ka rizičnim ponašanjima i impulzivnošću (Jonason i sur., 2011; Jones i Paulhus, 2011).

Muškarci s više izraženim narcizmom uparuju se disortativno u narcizmu. Kao u prethodnom slučaju, rezultati ovog istraživanja pokazuju da je narcizam izraženiji kod muškaraca nego kod žena, što je potvrđeno i u ranijim istraživanjima (Grijalva i sur., 2015; Paulhus i Williams, 2002). Moguće je da do ovakvog uparivanja dolazi zbog činjenice da narcisoidne osobe traže divljenje

od strane partnera i okoline (Raskin, Novacek i Hogan, 1991), a kao svrhu interpersonalnih odnosa vide poboljšanje vlastitog selfa – bilo putem divljenja, kompeticije ili dominacije (Sedikides, Campbell, Reeder, Elliot i Gregg, 2002). Dakle, njima je potrebna partnerica koja će im se diviti i tako dodatno isticati njihove vrijednosti, a budući da sami nisu skloni diviti se drugima javlja se potreba za partnericom koja im je komplementarna. Također, postavlja se pitanje uspješnosti romantičnog odnosa između partnera koji imaju izražen narcizam s obzirom na to da narcisti tipično nisko vrednuju brižljivost i prosocijalno ponašanje, pokazuju manju predanost vezi i odanost partneru (Campbell, Rudich i Sedikides, 2002).

Muškarci s višim makijavelizmom uparuju se sa ženama koje su različite od njih u toj crti. Kao i za ostale crte tamne trijade, istraživanja su pokazala kako postoje značajne spolne razlike, odnosno makijavelizam je više izražen kod muškaraca nego kod žena premda naši rezultati ovu tvrdnju ne potvrđuju (Paulhus i Williams, 2002). Potencijalna objašnjenja možemo potražiti u karakteristikama muškaraca s izraženim makijavelizmom. Naime, oni su emocionalno udaljeni i hladni te rijetko ulažu trud u ostvarivanje predanih, bliskih intimnih odnosa (Ali i Chamorro-Premuzic, 2010). Skloni su koristiti manipulativno ponašanje i emocionalno ucjenjivanje u romantičnim odnosima (Brewer i Abell, 2015; Christie i Geis, 1970). Temeljem toga, čini se kako se muškarci višeg makijavelizma uparuju s partnericama komplementarnim u makijavelizmu kako bi ih mogli kontrolirati manipulacijom i ucjenama budući da to ne bi bilo moguće da su slični. Također, s obzirom na nisku emocionalnu predanost makijavelista u romantičnim odnosima vrlo je teško zamisliti funkcionalnu dugotrajnu vezu između partnera koji imaju izraženu crtu makijavelizma.

Posljednja hipoteza djelomično je potvrđena, dobivena je značajna povezanost između razine crta tamne trijade i indeksa disortativnosti odnosno što su muškarci viši na narcizmu, makijavelizmu i psihopatiji, veća je i disortativnost parova u tim crtama te što su žene više na psihopatiji, to je disortativnost parova u psihopatiji manja.

4. 6. IMPLIKACIJE I METODOLOŠKI NEDOSTACI

Prednost ovog istraživanja je ispitivanje asortativnog uparivanja u samopoštovanju, a dobivene je nalaze potrebno detaljnije istražiti budući da je ovaj konstrukt nedovoljno istražen u navedenom području. Što se tiče metodoloških nedostataka, prisutno je socijalno poželjno odgovaranje i pristranost odgovora kao i u svim u istraživanjima koja se baziraju na mjerama samoprocjene (Jonason i sur., 2012). Ispitanici odgovaraju na socijalno poželjan način zbog moralnih ili egoističnih razloga, primjerice umanjivanjem ili davanjem suprotnih odgovora (Paulhus, 2002). Upitnici tamne trijade nisu izjednačeni prema načinu mjerenja željenog konstrukta – upitnici narcizma i psihopatije mjere ponašanja, a upitnik makijavelizma mjeri stavove, stoga je moguće da bi rezultati bili drugačiji da je korišten upitnik makijavelizma koji mjeri ponašanja (Luo i Klohnen, 2005; Nagoshi i sur., 1992). Treba napomenuti kako osobe više psihopatije češće lažu i lošije procjenjuju određene emocije i stanja zbog reduciranog kapaciteta za doživljavanje tih emocija i stanja (primjerice osjećaj krivnje i empatije) (Lilienfeld i Fowler, 2006), stoga je moguće da su ispitanici kod kojih je psihopatija više izražena davali iskrivljene ili netočne odgovore. Zanimljivo bi bilo proširiti spektar korištenih upitnika kako bi zahvatili različite karakteristike ispitivanih konstrukata – primjerice kontingentnost i stabilnost samopoštovanja ili podtipove narcizma – ranjivi i grandiozni, a dobiveni bi rezultati mogli doprinijeti objašnjenju odnosa između samopoštovanja i sličnosti parova u tamnoj trijadi. Nacrt istraživanja je korelacijski stoga je nemoguće zaključivati o uzročno - posljedičnim vezama između crta tamne trijade, samopoštovanja i indeksa disortativnosti kod parova. Uzorak je prigodan i njime zahvaćena skupina do 37 godina za žene, proširivanjem raspona godina u uzorku i pomnijim planiranjem ispitanika dobili bi reprezentativniji uzorak te bi rezultate bilo moguće generalizirati na starije parove koji su dulje u vezi. Također, uzorak uglavnom obuhvaća ispitanike iz zapadne Hrvatske stoga treba uzeti u obzir faktore poput dijeljene socijalne okoline, kulturalnih vrijednosti i tradicije koji mogu sustavno utjecati na dobivene odgovore (Klohnen i Mendelsohn, 1998). Istraživanje mehanizama asortativnog uparivanja moguće je unaprijediti korištenjem longitudinalnih nacrtu u ispitivanju konvergencije te dodavanjem varijabli poput religioznosti, tradicionalnosti i poštivanja narodnih običaja kao dodatnih izvora informacija o socijalnoj homogamiji.

5. ZAKLJUČAK

Asortativno uparivanje umjereno je u crtama tamne trijade i samopoštovanju, konkretnije najveće je za makijavelizam, zatim samopoštovanje, slijedi psihopatija te naposljetku narcizam. Potvrđeno je djelovanje mehanizama inicijalnog i aktivnog uparivanja. Regresijske analize pokazale su kako samopoštovanje muškaraca bolje predicira disortativnost u crtama tamne trijade od samopoštovanja žena – visoko samopoštovanje muškaraca predicira disortativnost u narcizmu i makijavelizmu, a nisko samopoštovanje žena predicira samo disortativnost u narcizmu. Također, dobiven je moderatorski efekt samopoštovanja – kod žena niskoga samopoštovanja, disortativnost u psihopatiji raste što njezin partner ima više samopoštovanje, dok kod žena visokoga samopoštovanja nema razlike u disortativnosti u psihopatiji u odnosu na samopoštovanje partnera. Visina crte tamne trijade i indeksa disortativnosti je značajno povezana - viša je disortativnost parova u narcizmu, makijavelizmu i psihopatiji što je izraženost te crte viša kod muškaraca, a manja je disortativnost parova što je više izražena crta psihopatije kod žena.

6. LITERATURA

- Ali, F. i Chamorro-Premuzic, T. (2010). The dark side of love and life satisfaction: Associations with intimate relationships, psychopathy and Machiavellianism. *Personality and Individual Differences, 48*, 228 – 233.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist, 44*, 1175 - 1184.
- Bleske-Rechek, A., Remiker, M. W. i Baker, J. P. (2009). Similar From the Start: Assortment in Young Adult Dating Couples and Its Link to Relationship Stability Over Time. *Individual Differences Research, 7*, 142-158.
- Botwin, M. D., Buss, D. M. i Shackelford, T. K. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality, 65*, 107-136.
- Bouchard, T. J. i McGue, M. (1981). Familial studies of intelligence: A review. *Science, 212*, 1055-1059.
- Brewer, G. i Abell, L. (2015). Machiavellianism in long-term relationships: Competition, mate retention and sexual coercion. *Scandinavian Journal of Psychology, 56*, 357–362.
- Brissett, D. (1972). Toward a clarification of self-esteem. *Psychiatry, 35*, 255-263.
- Brown, J. D. (1998). *The self*. New York: McGraw-Hill.
- Brown, M. A. i Brown, J. D. (2015). Self-enhancement biases, self-esteem, and ideal mate preferences. *Personality and Individual Differences, 74*, 61-65.
- Buss, D. M. (1984). Marital assortment for personality dispositions: Assessment with three different data sources. *Behavior Genetics, 14*, 111-123.
- Campbell, W. K. (1999). Narcissism and romantic attraction. *Journal of Personality and Social Psychology, 77*, 1254-1279.

- Campbell, W. K., Brunell, A. B. i Finkel, E. J. (2006). Narcissism, Interpersonal Self-Regulation, and Romantic Relationships: An Agency Model Approach. U K. D. Vohs i E. J. Finkel (Ur.), *Self and relationships: Connecting intrapersonal and interpersonal processes* (str. 57-83). New York: Guilford Press.
- Campbell, W. K. i Foster, C. A. (2002). Narcissism and commitment in romantic relationships: An investment model analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 484-495.
- Campbell, W. K. i Foster, J. D. (2007). The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies. U C. Sedikides, i S. Spencer (Ur.), *The self*, (str. 115-138). New York: Psychology Press.
- Campbell, W. K., Reeder, G. D., Sedikides, C. i Elliot, A. J. (2000). Narcissism and comparative self-enhancement strategies. *Journal of Research in Personality*, 34, 329-347.
- Campbell, W. K., Rudich, E. A. i Sedikides, C. (2002). Narcissism, self-esteem, and the positivity of self-views: Two portraits of self-love. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 358-368.
- Carroll, L. (1987). A study of narcissism, affiliation, intimacy, and power motives among students in business administration. *Psychological Reports*, 61, 355-358.
- Caspi, A., Herbener, E. S. i Ozer, D. J. (1992). Shared experiences and the similarity of personalities: A longitudinal study of married couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 281-291.
- Christie, R. i Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York: Academic Press.
- Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: W. H. Freeman & Company.
- De Raad, B. i Doddema-Winsemius, M. (1992). Factors in the assortment of human mates: Differential preferences in Germany and the Netherlands. *Personality and Individual differences*, 13, 103-114.

- Du Fort, G. G., Boothroyd, L. J., Bland, R. C., Newman, S. C. i Kakuma, R. (2002). Spouse similarity for antisocial behaviour in the general population. *Psychological medicine*, 32, 1407-1416.
- Dyrenforth, P. S., Kashy, D. A., Donnellan, M. B. i Lucas, R. E. (2010). Predicting relationship and life satisfaction from personality in nationally representative samples from three countries: The relative importance of actor, partner, and similarity effects. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 99, 690-702.
- Egan, V. i Angus, S. (2004). Is social dominance a sex-specific strategy for infidelity? *Personality and Individual Differences*, 36, 575–586.
- Elfhag, K., Tynelius, P. i Rasmussen, F. (2010). Self-esteem links in families with 12-year-old children and in separated spouses. *The Journal of Psychology*, 144, 341-359.
- Epstein, S. (1985). The Implications of Cognitive-experiential Self-theory for Research in Social Psychology and Personality¹. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 15, 283-310.
- Fleming, J. S. i Courtney, B. E. (1984). The dimensionality of self-esteem: II. Hierarchical facet model for revised measurement scales. *Journal of Personality and Social psychology*, 46, 404 - 421.
- Foster, J. D., Shrira, I. i Campbell, W. K. (2006). Theoretical models of narcissism, sexuality, and relationship commitment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23, 367-386.
- Grijalva, E., Newman, D. A., Tay, L., Donnellan, M. B., Harms, P. D., Robins, R. W. i Yan, T. (2015). Gender differences in narcissism: A meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 141, 261-310.
- Gonzaga, G. C., Campos, B. i Bradbury, T. (2007). Similarity, convergence, and relationship satisfaction in dating and married couples. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 93, 34-48.

- Gonzaga, G. C., Carter, S. i Galen Buckwalter, J. (2010). Assortative mating, convergence, and satisfaction in married couples. *Personal Relationships, 17*, 634-644.
- Hare, R. D. (1985). Comparison of procedures for the assessment of psychopathy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 53*, 7-16.
- Hare, R. D. (1991). *The Hare psychopathy checklist-revised (PCL-R)*. Toronto: MultiHealth Systems.
- Hare, R. D. (2001). Psychopaths and their nature. Some implications for understanding human predatory violence. U A. Raine i J. Sanmartin (Ur.), *Violence & psychopahty* (str.5-34). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Holtzworth-Munroe, A., Meehan, J. C., Herron, K., Rehman, U. i Stuart, G. L. (2003). Do subtypes of maritally violent men continue to differ over time? *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 71*, 728–740.
- Humbad, M. N., Donnellan, M. B., Iacono, W. G., McGue, M. i Burt, S. A. (2010). Is spousal similarity for personality a matter of convergence or selection? *Personality and Individual Differences, 49*, 827–830.
- James, W. (1890). *The principles of psychology*. New York: Holt.
- Jonason, P. K., Li, N. P. i Buss, D. M. (2010a). The costs and benefits of the Dark Triad: Implications for mate poaching and mate retention tactics. *Personality and Individual Differences, 48*, 373-378.
- Jonason, P. K., Li, N. P. i Teicher, E. A. (2010b). Who is James Bond? The Dark Triad as an agentic social style. *Individual Differences Research, 8*, 111-120.
- Jonason, P. K., Lyons, M. i Blanchard, A. (2015). Birds of a “bad” feather flock together: The Dark Triad and mate choice. *Personality and Individual Differences, 78*, 34-38.
- Jonason, P. K., Koenig, B. L. i Tost, J. (2010c). Living a fast life. *Human Nature, 21*, 428–442.
- Jonason, P. K., Valentine, K. A., Li, N. P. i Harbeson, C. L. (2011). Mate-selection and the Dark Triad: Facilitating a short-term mating strategy and creating a volatile environment. *Personality and Individual Differences, 51*, 759–763.

- Jonason, P. K., Webster, G. D., Schmitt, D. P., Li, N. P. i Crysel, L. (2012). The antihero in popular culture: Life history theory and the Dark Triad personality traits. *Review of General Psychology, 16*, 192-199.
- Jonason, P. K. i Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: A concise measure of the Dark Triad. *Psychological assessment, 22*, 420-432.
- Jones, D. N. i Figueredo, A. J. (2013). The core of darkness: Uncovering the heart of the Dark Triad. *European Journal of Personality, 27*, 521-531.
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2009). Machiavellianism. U M.R. Leary i R.H. Hoyle (Ur.), *Handbook of Individual differences in social behaviour* (str. 93-108). New York: Guilford Press.
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences, 51*, 679-682.
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short Dark Triad (SD3) a brief measure of dark personality traits. *Assessment, 21*, 28-41.
- Kardum, I., Hudek-Knežević, J., Gračanin, A. i Mehić, N. (2017b). Assortative Mating for Psychopathy Components and its Effects on the Relationship Quality in Intimate Partners. *Psychological Topics, 26*, 211.
- Kardum, I., Hudek-Knežević, J., Schmitt, D. P. i Čović, M. (2017a). Assortative mating for Dark Triad: Evidence of positive, initial, and active assortment. *Personal Relationships, 24*, 75-83.
- Kardum, I., Hudek-Knežević, J., Schmitt, D. P. i Grundler, P. (2015). Personality and mate poaching experiences. *Personality and Individual Differences, 75*, 7-12.
- Kenny, D. A. (2006). *Methodology in the Social Sciences*. New York: The Guilford Press
- Kirkpatrick, L. A. i Ellis, B. J. (2001). An Evolutionary-Psychological Approach to Self-esteem: Multiple Domains and Multiple Functions. U G. J. O. Fletcher i M. S. Clark (Ur.), *Blackwell Handbook Of Social Psychology: Interpersonal Processes*, (str. 409-436). New Jersey: Blackwell Publishers LTD.

- Klohnen, E. C. i Mendelsohn, G. A. (1998). Partner selection for personality characteristics: A couple-centered approach. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 268-278.
- Krueger, R. F., Moffitt, T. E., Caspi, A., Bleske, A. i Silva, P. A. (1998). Assortative mating for antisocial behavior: Developmental and methodological implications. *Behavior genetics*, 28, 173-186.
- Lacković - Grgin, K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Jasterbarsko: Naklada Slap.
- Leary, M. R. i Baumeister, R. F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer theory. U M. P. Zanna (Ur.), *Advances in experimental social psychology* (str. 1-62). San Diego: Academic Press.
- Leary, M. R. i MacDonald, G. (2003). Individual differences in self-esteem: a review and theoretical integration. U Leary, M. R. i Tangney, J. P. (Ur.), *Handbook of self and identity* (str. 401-418). New York: The Guilford press.
- Lilienfeld, S. O. i Fowler, K. A. (2006). The Self-Report Assessment of Psychopathy: Problems, Pitfalls, and Promises. U C. J. Patrick (Ur.), *Handbook Of Psychopathy* (str.107-132). New York: Guilford Press.
- Luo, S. i Klohnen, E. C. (2005). Assortative mating and marital quality in newlyweds: a couple-centered approach. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 88, 304.
- Lykken, D. T. i Tellegen, A. (1993). Is human mating adventitious or the result of lawful choice? A twin study of mate selection. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 65, 56.
- Murstein, B. I. (1971). Self-ideal-self discrepancy and the choice of marital partner. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 37, 47.
- Nagoshi, C. T., Johnson, R. C. i Honbo, K. A. M. (1992). Assortative mating for cognitive abilities, personality, and attitudes: Offspring from the Hawaii Family Study of Cognition. *Personality and Individual Differences*, 13, 883-891.

- O'Boyle, E. H., Forsyth, D. R., Banks, G. C., Story, P. A. i White, C. D. (2015). A meta-analytic test of redundancy and relative importance of the Dark Triad and five-factor model of personality. *Journal of Personality, 83*, 644-664.
- Paulhus, D. L., Hemphill, J. D. i Hare, R. D. (2012). *Manual for the Self-Report Psychopathy Scale*. Toronto: Multi-Health Systems.
- Paulhus, D. L. i Jones, D. N. (2011). Introducing a short measure of the Dark Triad. *Poster presented at the meeting of the Society for Personality and Social Psychology, San Antonio*.
- Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal Of Research In Personality, 36*, 556-563.
- Phillips, K., Fulker, D. W., Carey, G. i Nagoshi, C. T. (1988). Direct marital assortment for cognitive and personality variables. *Behavior Genetics, 18*, 347-356.
- Plomin, R., DeFries, J.C., Knopik, V.S. i Neiderhiser, J. (2013). *Behavioral Genetics (6th ed.)*. New York: Worth Publishers.
- Rauthmann, J. F. (2012). The Dark Triad and interpersonal perception: Similarities and differences in the social consequences of narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Social Psychological and Personality Science, 3*, 487-496.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton: Princeton University Press.
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C. i Rosenberg, F. (1995). Global self-esteem and specific self-esteem: Different concepts, different outcomes. *American sociological review, 60*, 141-156.
- Raskin, R. N. i Hall, C. S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological reports, 45*, 590-590.

- Raskin, R. i Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 54, 890.
- Savard, C., Sabourin, S. i Lussier, Y. (2006). Male sub-threshold psychopathic traits and couple distress. *Personality and Individual Differences*, 40, 931-942.
- Savard, C., Sabourin, S. i Lussier, Y. (2011). Correlates of psychopathic personality traits in community couples. *Personality and Mental Health*, 5, 186–199.
- Schafer, R. B. i Keith, P. M. (1992). Self-esteem agreement in the marital relationship. *The Journal Of Social Psychology*, 132, 5-9.
- Schumm, W. R., Figley, C. R. i Fuhs, N. N. (1980). Similarity in self-esteem as a function of duration of marriage among student couples. *Psychological Reports*, 47, 365-366.
- Shackelford, T. K. (2001). Self-esteem in marriage. *Personality and Individual Differences*, 30, 371-390.
- Smith, C. V., Hadden, B. W., Webster, G. D., Jonason, P. K., Gesselman, A. N. i Crysel, L. C. (2014). Mutually attracted or repulsed? Actor–partner interdependence models of Dark Triad traits and relationship outcomes. *Personality and Individual Differences*, 67, 35-41.
- Steele, C. M. (1988). The psychology of self-affirmation: Sustaining the integrity of the self. U L. Berkowitz (Ur.), *Advances in experimental social psychology* (str. 261-302). New York: Academic Press.
- Tafarodi, R. W. i Swann Jr, W. B. (2001). Two-dimensional self-esteem: Theory and measurement. *Personality and individual Differences*, 31, 653-673.
- Thiessen, D., Young, R. K. i Delgado, M. (1997). Social pressures for assortative mating. *Personality and Individual Differences*, 22, 157-164.
- Vazire, S. i Funder, D. C. (2006). Impulsivity and the self-defeating behavior of narcissists. *Personality and Social Psychology Review*, 10, 154-165.

- Verbakel, E. i Kalmijn, M. (2014). Assortative mating among Dutch married and cohabiting same-sex and different-sex couples. *Journal of Marriage and Family*, 76, 1-12.
- Watson, D., Beer, A. i McDade-Montez, E. (2014). The role of active assortment in spousal similarity. *Journal of Personality*, 82, 116-129.
- Watson, P. J., Grisham, S. O., Trotter, M. V. i Biderman, M. D. (1984). Narcissism and empathy: Validity evidence for the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 48, 301-305.
- Watson, D., Klohnen, E. C., Casillas, A., Simms, E. N., Haig, J. i Berry, D. S. (2004). Match makers and deal breakers: Analyses of assortative mating in newlywed couples. *Journal of Personality*, 72, 1029–1068.
- Wilson, D. S., Near, D. i Miller, R. R. (1996). Machiavellianism: a synthesis of the evolutionary and psychological literatures. *Psychological Bulletin*, 119, 285-299.